

ЕВРОПСКА
КОМИСИЈА

Брисел, 10.11.2015
СОМ(2015) 611 финален

**ИЗВЕСТУВАЊЕ ОД КОМИСИЈАТА ДО ЕВРОПСКИОТ ПАРЛАМЕНТ, СОВЕТОТ, ЕВРОПСКИОТ ЕКОНОМСКО-СОЦИЈАЛЕН
КОМИТЕТ И КОМИТЕТОТ НА РЕГИОНИ**

Стратегија за проширување на ЕУ

{SWD(2015)}	210 финален}
{SWD(2015)}	211 финален}
{SWD(2015)}	212 финален}
{SWD(2015)}	213 финален}
{SWD(2015)}	214 финален}
{SWD(2015)}	215 финален}
{SWD(2015)}	216 финален}

(РАБОТЕН ПРЕВОД)

Секретаријатот за европски прашања интервенираше во текстот, заменувајќи ја референцата „Поранешна Југословенска Република Македонија“ со уставното име „Република Македонија“

I. Агенда за проширувањето - постигнувања и предизвици

Ова известување утврдува среднорочна стратегија за политиката на проширување на ЕУ за покривање на периодот од мандатот на Комисијата. Тоа обезбедува јасни насоки и ја утврдува рамката и алатките за поддршка на засегнатите земји како да одговорат на клучните прашања и барања на процесот на пристапување. Обезбедува јасна можност за земјите аспиранти за членство да направат значителен напредок на нивниот соодветен пат кон ЕУ во периодот што следи, како и да ги искористат придобивките од поблиската интеграција пред пристапувањето.

Политиката на проширување на ЕУ е инвестиција во мирот, безбедноста и стабилноста во Европа. Таа овозможува зголемени економски и трговски можности за заедничка корист на ЕУ и земјите аспиранти за членство. Перспективата за членство во ЕУ има силен трансформирачки ефект врз засегнатите држави, внесувајќи позитивни демократски, политички, економски и општествени промени.

Последните проширувања за централна и источна Европа предвидуваат многу нови можности за граѓаните на ЕУ, компаниите, инвеститорите, потрошувачите и студентите од новите и постојните земји-членки. Се зголемија трговијата и инвестициите. Единствениот пазар на ЕУ е најголемиот во светот, кој опслужува 500 милиони жители и генерира 23% од светскиот БДП.

Проширувањето е строг но праведен процес изграден врз утврдени критериуми и научени лекции од минатото. Обезбедување на добра подготвеност на идните земји-членки е од клучно значење за кредибилитетот на политиката на проширување, како и за поддршката на јавноста во сегашните и идните земји-членки. Секоја држава се оценува врз основа на сопствените заслуги за да се обезбеди поттик за спроведување на далекосежни реформи.

Тековната агендата за проширување ги опфаќа земјите од Западен Балкан и Турција¹. Пристапните преговори со Турција се отворени од 2005 година, но напредуваат бавно. Пристапните преговори со Црна Гора се во тек од 2012 година и со Србија од 2014 година. Процесот на пристапување во ЕУ со Република Македонија - земја кандидат од 2005 година - останува во ќор-сокак. Албанија доби кандидатски статус во 2014 година и постапува по голем број на клучни приоритети пред Комисијата да може да препорача отворање на пристапните преговори. Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА) со Босна и Херцеговина влезе во сила во јуни. ССА со Косово * беше потпишана во октомври.

И покрај тоа што постои значаен напредок во многу земји во многу области во текот на изминатата година, предизвиците со кои се соочуваат овие земји се такви што ниту една нема да биде подготвена за влез во ЕУ во текот на мандатот на сегашната Комисија, кој истекува кон крајот на 2019 година. Сите земји се соочуваат со големи предизвици во однос на владеењето на правото. Правосудните системи не се доволно независни, ефикасни и отчетни. Сè уште се потребни сериозни напори за справување со организираниот криминал и корупцијата.

Додека фундаменталните права често во голема мера се загарантирани со закон, недостатоците опстојуваат во пракса. Обезбедување на слободата на изразување е особен предизвик, со негативен развој во голем број земји. Реформата на јавната администрација треба енергично да се спроведе, да се обезбеди потребниот административен капацитет, како и да се справи со високото ниво на политизација и недостатокот на транспарентност. Функционирањето на демократските институции, исто така, бара внимание. Во поглед на демократска трансформација, националните парламенти треба да бидат во сржта на процесот на реформите во секоја од земјите од процесот на проширување за да се обезбеди демократска одговорност и инклузивност, предуслов не помалку важен за успешен процес на реформи. Потребно е да се работи дури и поблиску со локалните чинители на граѓанското општество за да се зацврстат реформите во општеството.

¹ По одлука на Владата на Исланд, Исланд не е веќе вклучен во преговорите за пристапување

* Ова назначување не е во спротивност со ставовите за статусот и е во согласност со УНСЦР 1244/99 и мислењето на МСП за Декларацијата за независност на Косово.

Западен Балкан и Турција се сериозно засегнати од бегалската криза. Конфликтите како што се граѓанските војни во Сирија и Ирак резултираа со значително зголемен прилив на бегалци преку Турција и земјите од Западен Балкан. Турција обезбедува значителна поддршка за повеќе од 2 милиони сириски бегалци на својата територија. Западен Балкан, особено Република Македонија и Србија, се справија со прилив на повеќе од двеста илјади државјани на трети земји кои транзитираат низ нивните земји од почетокот на годината.

Зголемена соработка со поширокиот регион е итно потребна за решавање на оваа појава, со цел да се идентификуваат лицата кои имаат потреба од заштита, за да обезбеди помош, за да се обезбедат надворешните граници на ЕУ, како и за разбивање на криминалните мрежи кои се занимаваат со криумчарење на луѓе. ЕУ обезбедува значителна поддршка за оваа цел. Покрај тоа, Комисијата предложи листата на ЕУ за безбедни земји на потекло да ги вклучува сите земји од процесот на проширување. Во октомври, Европскиот совет го поздравил Заедничкиот акциски план ЕУ-Турција за бегалци и за управување со миграцијата, како дел од сеопфатната агенда за соработка врз основа на заедничка одговорност, заемни заложби и остварување. Одговорот на тековната бегалска криза беше дискутиран на конференцијата на високо ниво за рутата Источен Медитеран и Западен Балкан на 8 октомври во Луксембург и на состанокот на 25 октомври за миграциската рута на Западен Балкан, каде што лидерите од Албанија, Австрија, Бугарија, Хрватска, Република Македонија, Германија, Грција, Унгарија, Романија, Србија и Словенија се договорија за план за дејствување од 17 точки.

Повеќето земји, исто така, се соочуваат со значителни предизвици во однос на економското управување и конкурентност, со ниско ниво на инвестиции и висока стапка на невработеност. Нивоата на приходи и понатаму се многу ниски во споредба со оние во ЕУ и приближувањето кон ЕУ е исто така бавно. Со исклучок на Турција, повеќето од овие економии се мали и со ограничен извоз. Економските реформи се клучни за создавање на работни места и раст и зголемување на интересот на инвеститорите. Во ова известување е даден посебен акцент на регионалната соработка и зајакнување на регионалниот економски развој и поврзување. Тука е постигнат значаен напредок, особено преку „Берлинскиот процес“ и форматот на „група на шест земји од Западен Балкан“, кои ги собраа шефовите на држави и влади од регионот и ја зајакнаа регионалната соработка меѓу земјите.

Долгорочната природа на предизвиците со кои се соочуваат земјите од процесот на проширување ја нагласува потребата да се реафирмира силниот фокус на начелото на „основите принципи на прво место“ во процесот на пристапување. Постигнат е напредок, особено со воведувањето на законодавство и воспоставување на потребните административни структури. Сепак, од друга страна, ефективното спроведување многу често недостасува. Комисијата ќе продолжи да ги фокусира своите напори да обезбеди дека земјите ги стават на прво место реформите во клучните области на владеењето на правото, вклучувајќи ги и судските реформи и борбата против организираниот криминал и корупцијата, фундаменталните права, вклучително и слободата на изразувањето и борбата против дискриминацијата, особено против ЛГБТИ заедницата и Ромите, како и функционирањето на демократските институции вклучувајќи ја и реформата на јавната администрација. Таа, исто така ќе работи на промовирање на економскиот развој и зајакнување на конкурентноста. Овој фокус на основните принципи поврзани со темелните вредности на ЕУ ќе биде столбот на политиката на проширување во рамките на работата на оваа Комисија.

Проширувањето треба да се разбере како процес кој ги поддржува реформите и фундаментални промени потребни за исполнување на обврските за членство во ЕУ. Ваквите промени неизбежно бараат време. Ова ја потенцира важноста на недвосмислена потврда на европската перспектива за земјите од процесот на проширување. Ако перспективите на движење напред на патот кон ЕУ се сметаат за вистински и веродостојни, ризикот земјите да се оддалечат од ЕУ ќе биде ублажен, исто како и ризикот од разочарување во процесот, па дури и потфрлување или назадување во реформите.

Проширувањето може да биде само од корист за ЕУ и за земјите-партнери, ако постои вистинска, одржлива реформа. Преку овој процес земјите ќе станат целосно подготвени да се приклучат кон ЕУ и да бидат способни да ги користат придобивките и да ги преземаат обврските кои произлегуваат од членството.

Оваа Комисија, оваа година, воведи зајакнат пристап кон своите процени во годишните извештаи. Дополнително на известувањето за напредокот, многу повеќе акцент е ставен на состојбите во земјите и каде се поставени во однос на подготвеноста за преземање на обврските од членството. Во исто време, извештаите обезбедуваат дури и појасни насоки за она што се очекува од земјите да го направат на краток и долг рок. Усогласени мерила за оценување се користат за оценување на состојбите и нивото на напредок, зголемувајќи ја споредливоста меѓу земјите. Новиот стил на известување обезбедува поголема транспарентност во процесот на пристапување. Ова треба да ја олесни поголемата контрола на реформите од страна на сите засегнати страни. Овој нов пристап се применува особено за голем број на пилот области директно поврзани со фундаментални реформи потребни на патот кон ЕУ. Повеќе детали се дадени во Анекс 2.

Потребна е посилна улога на организациите на граѓанското општество и многу повеќе поддршка и овозможување амбиент за поттикнување на нивниот развој во земјите од процесот на проширување. Ова е неопходно за подобрување на политичката одговорност и да се промовира подлабоко разбирање на реформите поврзани со пристапувањето. Запознавање на јавноста со придобивките кои ЕУ веќе ги има донесено и кои може да ги донесе за регионот е од витално значење за поттикнување на политичките лидери енергично да продолжат со потребните реформи. Ефикасна комуникација за тоа како функционира процесот на проширување и неговите импликации за животот на граѓаните останува од суштинско значење за да се обезбеди јавна поддршка. Ова бара заеднички напори на ЕУ и нејзините земји-членки, како и на владите и граѓанското општество во земјите од процесот на проширување.

За земјите од Западен Балкан, јасната перспектива за членство во ЕУ е клучен фактор на стабилност. Таа го поддржува напредокот кон исполнувањето на потребните услови, вклучувајќи ги и оние од Процесот за стабилизација и асоцијација. Добрососедските односи и инклузивна регионална соработка се од суштинско значење. Ангажманот, како на билатерално и на регионално ниво, исто така е на ниво невидено досега. Во исто време, потребни се континуирани напори за справување со билатерални прашања меѓу земјите од процесот на проширување и земјите-членки, вклучувајќи и покровителство на ОН, каде што е потребно. Ова треба да придонесе за надминување на наследството од минатото, особено во земјите од Западен Балкан, каде што и покрај големиот напредок, се уште треба време за раните од неодамнешните конфликти да бидат излечени во целост. Поддршка за стабилноста и просперитетот во Западен Балкан е инвестиција не само во иднината на регионот, туку е и во интерес на ЕУ.

Што се однесува до Турција, охрабрувачките позитивни чекори во преговорите за решавање на Кипарското прашање нудат значајна можност за зголемен ангажман на сите нивоа, вклучувајќи и во преговорите за пристапување.

За поддршка на напорите за реформи во сите земји од процесот на проширување, Комисијата има за цел максимално да ги употреби постојните механизми и форуми, без разлика дали преку структурите на Спогодбата за асоцијација / Спогодбите за стабилизација и асоцијација, преговорите за пристапување или иницијативите на Комисијата за земјите поединечно, како што се дијалози на високо ниво. Комисијата, исто така, ќе продолжи да обезбедува соодветно насочена финансиска поддршка во рамките на Инструментот за претпристапна помош (ИПА II). Преку ИПА II, ЕУ обезбедува 11,7 милијарди евра за периодот 2014-2020 година за поддршка на земјите од процесот на проширување во нивната подготовка за членство, како и регионалната и прекуграничната соработка. Поддршката од ИПА, исто така, ќе ги финансира мерките за промовирање на економскиот развој и раст и помош на земјите за справување со последиците од тековната бегалска криза. Прегледот на финансирањето на ЕУ обезбедено за земјите од Западен Балкан и Турција во периодот 2007-2014 година за поддршка на стратегијата за проширување, вклучувајќи резултати и влијание, е достапен на веб страницата на Европската комисија.

II. Реафирмирање на фокусот на основните принципи

Политиката на проширување останува фокусирана на начелото на „основните принципи“. Клучните прашања на владеењето на правото, фундаменталните права, јакнење на демократските институции, вклучувајќи ги и реформите во јавната администрација, како и економскиот развој и конкурентноста остануваат клучни приоритети во процесот на проширување. Овие прашања ја рефлектираат важноста на ЕУ која ја придава на своите темелни вредности и приоритети на генералната политика.

Политичките, економските и институционалните основни принципи се неделиви и меѓусебно се поткрепуваат. Владеењето на правото и економскиот развој може да се гледаат како две страни на иста монета. Со зајакнување на владеењето на правото се зголемува правната сигурност, се охрабруваат и се штитат инвестициите и значително се придонесува за поддршка на економскиот развој и конкурентноста. Спротивно на тоа, економските реформи и интеграцијата имаат капацитет да ги стабилизираат земјите на подолг рок. Тоа е императив дека процесот на проширување ги олеснува овие синергии, да се обезбеди посилен поттик за економски реформи, така што земјите аспиранти за членство ги користат придобивките од функционалните пазарни економии со силно владеење на правото, пред да се приклучат, што би придонело за добро функционирање на Унијата како целина.

Правилното справување со основните принципи е клучно за исполнување на критериумите за членство од Копенхаген и Мадрид². Исто така, тоа ќе помогне да се обезбеди на идните и сегашните земји-членки да можат целосно да ги користат придобивките од идното проширување на ЕУ.

Фокусот на основните принципи се рефлектира во посебните области кои се предмет на зајакнато известување во извештаите на земјата. Повеќе детали за овие области (правосудство, борба против корупцијата и организираниот криминал, слобода на изразување, економски критериуми, реформа на јавната администрација, јавни набавки, статистика и финансиска контрола) се вклучени во анексот.

а) Владеење на правото

Владеењето на правото е темелна вредност на која се заснова ЕУ и е сржта на процесот на пристапување. Земји кои имаат аспирации за влез во Унијата треба да го воспостават и да го промовираат уште од рана фаза правилното функционирање на клучните институции неопходни за обезбедување на владеење на правото. Владеењето на правото не е само основен демократски принцип, туку е и од суштинско значење за стабилна деловна средина, обезбедување правна сигурност на деловните субјекти, поддршка на потрошувачите и поттикнување на инвестиции, работни места и раст.

Зајакнување на владеењето на правото останува клучен предизвик за повеќето од земјите од процесот на проширување, особено во однос на подобрување на функционирањето и на независноста на судството, која продолжува да биде нарушена од примери на селективна правда и политичко мешање во работата на судските органи. Во борбата против организираниот криминал одредениот успех во гонењето на поединци не е ист во однос на разбивање на криминални мрежи и одземање имот. Корупцијата, исто така, останува широко распространета во сите земји, со континуирана неказливост, особено за корупцијата на високо ниво. Понатамошниот напредок во овие области ќе бара силна политичка волја, која ќе доведе до видливи резултати.

Постојат некои позитивни поместувања во однос на владеењето на правото во текот на изминатата година. Ова е првенствено се однесува на воспоставување законска рамка и

² Ова особено се однесува на изградба на потребниот административен капацитет за ефикасно спроведување на правото на ЕУ.

институционални структури. Во Црна Гора, на пример, е постигнат добар напредок во тој поглед од отворањето на преговорите. Сега е потребно целосно да се обезбеди спроведувањето.

Последните дванаесет месеци, исто така, видовме голем број на сериозни закани за владеењето на правото. Во Турција, независноста на судскиот систем е поткопана не само од политичко мешање во поединечни случаи и прераспределување на судските и полициските службеници, но, и од тоа што има уапсени или преместени судии заради нивни пресуди. Случајот со прислушување во Република Македонија, исто така изнесе на виделина широко распространети напади врз владеењето на правото, злоупотреба на фундаменталните права и слабости во демократското функционирање на државата. Овие прашања треба итно да се адресираат. Овие недостатоци се случуваат и покрај воведувањето на многу реформи поврзани со владеењето на правото и други реформи, како во однос на законската регулатива, така и во однос на воспоставувањето на релевантни институционални структури. Овие примери ја нагласуваат важноста на земјите од процесот на проширување за спроведување на реформите во пракса, а не само на хартија.

Ова исто така ја нагласува важноста од континуирано големо внимание во однос на прашањата поврзани со владеењето на правото во пристапниот процес и, особено, спроведување на нов пристап во преговорите за пристапување кон поглавјата 23-Судство и фундаментални права и 24-Правда, слобода и безбедност. Овој пристап, воведен од страна на Комисијата во 2012 година, дава приоритет на реформите во областа на владеењето на правото, обезбедувајќи дека тие ќе се адресираат што е можно порано во процесот на пристапување. Ова им овозможува на земјите максимално време пред пристапувањето да воспостават евиденција на конкретни резултати, обезбедувајќи ја одржливоста на реформите. На пример, земјите треба да воспостават веродостојна евиденција за истраги, обвиненија и конечни пресуди за предмети на организиран криминал и корупција, вклучително и на високо ниво, со соодветни казни и конфискација на имот.

Како и во голем број на земји-членки на ЕУ, и регионот беше погоден од феноменот на странски терористи и зголемување на радикализацијата. Неколку стотици лица го напуштиле регионот за да се борат во конфликтни области како што се Сирија и Ирак. Потребна е сеопфатна стратегија со потребната политичка поддршка за ефикасно спречување и борба против радикализацијата, во тесна соработка со верските лидери и заедници, социјални работници и одговорните лица, образовниот систем и младинските организации. Случаите на говор на омраза треба да се решат поенергично. Потребен е посветен пристап од страна на разузнавачката заедница и заедницата на органи за спроведување на законот за прекинување на терористичките активности и спречување на патување на терористите и протоколот на нелегалното оружје. Потребна е кохерентна судска политика кон престапниците.

б) Фундаментални права

Фундаменталните права се во сржта на вредностите на ЕУ и суштински елемент во процесот на пристапување.

Фундаменталните права во голема мера се пропишани во законодавството на земјите од процесот на проширување, но повеќе треба да се направи за да се обезбеди дека тие се целосно спроведени во пракса.

Останува особено загриженост за слободата на изразување и медиумите. Веќе во 2014 година, во оваа област беа забележани случаи на назадување. Овој тренд продолжи во 2015 година. Има несоодветно политичко мешање во работата на јавните радиодифузери во земјите од Западен Балкан, како и заплашување на новинарите и ограничен напредок во однос на саморегулирање на медиумите. Слободата на изразувањето, исто така, дополнително е ограничена во Турција, и преку законски измени, како и во пракса, преку обвиненија за наводно навредување на политичарите на високо ниво, вклучувајќи го и претседателот, и преку високите парични казни кои имаат ефект на заплашување врз слободното известување во медиумите. Комисијата продолжува да дава приоритет на работата на слободата на изразување и медиумите во процесот на пристапување во ЕУ. На 4 ноември 2015 година, Комисијата го одржа третото издание на Speak-up! Конференцијата, собирајќи ги клучните чинители од медиумите, граѓанското општество и

националните власти за справување со клучните предизвици и за зајакнување на напорите за поддршка на слободата на изразување во регионот.

Постои потреба за подобра заштита на малцинства, особено Ромите. Ромите во земјите од Западен Балкан и во Турција и понатаму се жртви на расизам, дискриминација и социјална исклученост и повеќето Роми живеат во голема сиромаштија, без доволен пристап до здравствена заштита, образование и обука, домување и вработување.

Дискриминација и непријателство кон другите ранливи групи, вклучително и врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет, е исто така сериозен проблем. Потребен е пристап без никаква толеранција за насилството, заплашувањето и говорот на омраза против овие и други ранливи лица. Потребна е дополнителна работа за промовирање на еднаквоста помеѓу жените и мажите, вклучувајќи справување со семејното насилство, подобрување на правата на детето и поддршка на лицата со посебни потреби, како и дополнително да се олесни пристапот до правдата. Потребна е поздрава институционална рамка за заштита на фундаменталните права, особено за промовирање на работата на народниот правобранител и за поддршка на работата на невладините организации (НВО) и на бранителите на човековите права.

в) Економски развој и конкурентност

Да се стане членка на ЕУ не е само усогласување со правилата и стандардите на ЕУ; тоа е и да се направи земјата да е економски способна за членство, за да се обезбеди искористување на сите придобивки од пристапувањето во ЕУ, а во исто време да се придонесе за развој и просперитет на економијата на ЕУ.

Остануваат значајни предизвици во сите земји од процесот на проширување во однос на економските реформи, конкурентност, создавање на работни места, фискална консолидација и инклузивен раст. Додека сите земји од процесот на проширување одржуваат, во голема мера, целокупна макроекономска стабилност и продолжува скромното закрепнување, сите земји од Западен Балкан се соочуваат со големи структурни економски и социјални предизвици, со висока стапка на невработеност и ниски нивоа на приходи. Треба да се подобри инфраструктурата и образовниот систем. Недостатокот на атрактивни можности за работа на национално ниво се рефлектира во голем број на земји со значителни приливи на дознаки од странство. Во Косово и во Босна и Херцеговина овие сочинуваат над 11% и 12,6% од БДП, соодветно. Додека овие дознаки делумно се компензираат со постојаниот трговски дефицит и потрошувачката на гориво, тие, исто така, го намалуваат и поттикот за работа.

Правната сигурност, функционален независен судски систем за спроведување на фундаменталните права, вклучувајќи го и правото на сопственост, функционална јавна администрација и унифицирана примена на правила, исто така, се предуслов за привлекување на инвеститори и за стимулирање на економскиот раст и работни места. Слабостите во владеењето на правото, примената на правилата за конкуренција, управувањето со јавните финансии и честите промени кај дозволите и даноците го зголемува ризикот од корупција, што негативно влијае на климата за инвестирање. Западниот Балкан се соочува со ниско ниво на индустријализација, како и ниска продуктивност на постоечките индустриски претпријатија и слабости во управување на индустрискиот сектор. Овие фактори објаснуваат зошто странските инвестиции во Западен Балкан остануваат скромни; ова го попречува неопходниот трансфер на најдобри практики и вештини, а следствено и забрзан раст на продуктивноста.

Последните економски текови и проекции вклучуваат:

- => Макроекономската стабилност во голема мера се одржува во земјите од процесот на проширување, но фискалната консолидација останува предизвик, со висок јавен долг, што е проблем во голем број на земји.
- => Земјите кандидати од Западен Балкан се очекува да имаат стапка на раст од 2,5% во просек во 2015 година.

- => Сепак, оваа зголемена стапка на раст не отвори повеќе работни места. Невработеноста останува висока, особено меѓу младите и жените и е во просек околу 22% во Западен Балкан, но многу поголема во Босна и Херцеговина, Косово и Република Македонија. Високото ниво на сиромаштија останува сериозен проблем.
- => ЕУ е главен трговски партнер на земјите од Западен Балкан, добивајќи околу 60% од извозот од регионот. ЕУ исто така, е најголем учесник во странските директни инвестиции.
- => Во 2014 година, Турција бележи стабилизирање на растот од 2,9%, што е намалување од 4,2% во претходната година. Благ пораст на растот се предвидува за 2015 година. Турската лира ослабна и дефицитот на тековната сметка се стесни од речиси 8% од БДП во 2014 година на помалку од 6% во 2015 година, што е одраз на намалениот раст на домашната побарувачка и пониски цени на енергијата. Последните економски резултати на Турција покажуваат како висок потенцијал, така и продолжување на нерамнотежата на нејзината економија.
- => ЕУ останува главен трговски партнер на Турција со над 40% од извозот кој оди во ЕУ. Турција стана база на инвестиции за европскиот бизнис со зголемување на интеграцијата во синџирот на снабдување и производство на ЕУ. Околу 60% од странските директни инвестиции во Турција доаѓаат од ЕУ.

Поаѓајќи од искуството на земјите членки на ЕУ во Европскиот семестар, Комисијата ја зајакнува својата поддршка за подобрување на економското управување и конкурентноста во земјите од процесот на проширување. Ова треба да им помогне на земјите од процесот на проширување да го ослободат потенцијалот за одржлив раст и создавање на работни места, за подобро да ги планираат и распоредат структурните реформи и, во крајна линија, да ги исполнат економските критериуми. Оваа поддршка е особено важна во однос на земјите од Западен Балкан, бидејќи ниту една од нив се уште не се смета за функционална пазарна економија.

Во почетокот на 2015 година, сите земји од процесот на проширување доставија Програми за економски реформи кои се однесуваат на среднорочната макроекономска рамка и на рамката за фискална политика, како и, за земјите од Западен Балкан, на структурните реформи. Врз основа на анализата на Комисијата на овие програми и нејзините препораки, министрите за финансии од ЕУ и од засегнатите земји се сретнаа во мај 2015 година и донесоа заеднички препораки за реформите потребни за поддршка на долгорочниот раст и конкурентноста. Овие препораки се целосно опфатени во основните годишни извештаи на Комисијата кои обезбедуваат понатамошни насоки за реформските приоритети. Финансирањето преку ИПА, исто така, е подобро насочено.

Од следната година, Програмите за економски реформи ќе бидат претставени како еден интегриран документ со поголем фокус на вработувањето и социјалните предизвици. Остварувањето на Програмите за економски реформи ќе продолжи на годишна основа.

Во однос на Турција, оваа земја и ЕУ имаат заеднички интерес за унапредување на економските реформи, размена на искуства, усогласување на позициите во Г-20 и продлабочување на економската интеграција. Комисијата започна сеопфатна проценка на влијанието што ќе поддржи мандат за преговори за модернизација и проширување на Царинската унија ЕУ-Турција. Целта е да се подобрат трговските односи на ниво сразмерно со стратешкото значење на односите помеѓу ЕУ и Турција и значењето на нивната економска размена. Ќе започне економски дијалог на високо ниво помеѓу ЕУ и Турција, надополнет од страна на бизнис форум ЕУ-Турција и ќе се спроведе дијалог за енергија на високо ниво.

Зголемувањето на конкурентноста и воведувањето на мерки за поттикнување на создавањето на работни места во регионот треба да ги ублажат миграциските притисоци од земјите од процесот на проширување кон ЕУ. Слично како и во минатото, можната потреба за и природата на преодни мерки и/или заштитен механизам за слободно движење на работниците ќе бидат опфатени во текот на пристапните преговори за идното проширување, имајќи ја предвид идната проценка на влијанието.

г) Функционирање на демократските институции и реформа на јавната администрација

Останува целосно да се одговори на правилното функционирање и стабилноста на основните институции кои гарантираат демократија. Демократските институции се уште се кривки во голем број на земји. Недостасува култура на градење компромис, а улогата на националните парламенти не е доволно развиена. Бојкотирање на парламентот се случи во периодот на известување во Република Македонија, Албанија и Црна Гора. Во Косово и Црна Гора, членови на опозицијата биле вклучени во инциденти на насилство против владата. Парламентарната контрола често е поткопана од прекумерна употреба на итни постапки за законодавство, слаби системи и постапки на парламентарните комисии и недоволни консултации со заинтересираните страни, со минимална помош од експерти.

Иако има помалку прашања да се решат околу спроведувањето на слободни и фер избори, како такви, изборите често се гледаат како можност да се добие политичка контрола на државните институции. Реформата на јавната администрација е клучна во овој поглед, вклучително и професионализација и деполитизација на државната служба.

Реформата на јавната администрација, заедно со владеењето на правото и економското управување се меѓусекторски прашања од фундаментално значење за успех во политичките и економски реформи и градење на основа за спроведување на правилата и стандардите на ЕУ.

Доброто функционирање на јавната администрација е неопходно за демократско управување и отчетност. Квалитетот на администрацијата, исто така, директно влијае на способноста на владите да обезбедат јавни услуги, да ја спречат и да се борат против корупцијата и да ги поттикнуваат конкурентноста и растот. Вградувањето на принципите на заслуга во управување на државната служба и обезбедувањето на соодветни административни постапки се од суштинско значење. Постигнат е напредок во текот на изминатата година во некои земји, но останува уште многу да се направи.

Земјите исто така, треба да најдат соодветен баланс помеѓу централните, регионалните и локалните власти, кој најдобро ќе го поддржува спроведувањето на реформите и обезбедувањето на услуги за граѓаните. Улогата на регионалните и локалните власти во процесот на усогласување на законодавството и евентуалната примена на правилата на ЕУ исто така е клучна.

Граѓаните не само што имаат право на добра администрација, туку и право да бидат активно вклучени во креирањето на политиките. Треба повеќе да се направи за да се зајакне партиципативната демократија и да се развие дијалог помеѓу носителите на одлуки и заинтересираните страни. Зајакнато граѓанско општество е клучна компонента на секој демократски систем. Тоа ја зголемува политичката одговорност и социјална кохезија, го продлабочува разбирањето и инклузивноста на реформите поврзани со пристапувањето, како и поддршката на процесот на помирување во општествата поделени заради конфликт.

Во одредени случаи, потребно е да се развие амбиент на поголема поддршка и можности, со што се подобруваат условите за политички дијалог и непартиски инпут во процесот на донесување одлуки, поддржан од страна на статистика со добар квалитет обезбедена од страна на независни национални статистички органи. Треба да се обезбеди независност и ефикасност на клучните тела како што се: Народниот правобранител и државните ревизорски институции и треба соодветно да се постапува по нивните препораки.

III. РЕГИОНАЛНА СОРАБОТКА

а) Агенда за поврзаност

Поврзаноста е во центарот на напорите на Комисијата за унапредување на интеграцијата помеѓу поединечни земји и помеѓу овие земји и ЕУ. Таквите напори, исто така, служат за придвижување на нивната европска перспектива. Подобрувањето на поврзаноста бара инвестиции за подобрување на транспортната и енергетска инфраструктура, како и спроведувањето на „меки“ мерки за отворање на пазарите, отстранување на бариерите за интеграција и создавање на транспарентна регулаторна средина.

Подобрената поврзаност во рамки на Западен Балкан и со ЕУ е клучен фактор за раст и работни места, бидејќи ја зајакнува основата за конкурентност на земјите. Тоа ќе донесе јасни придобивки за граѓаните на земјите аспиранти за членство, пред пристапувањето и ќе отвори можности за инвеститорите од ЕУ. Агендата за поврзаност е тесно поврзана со економското управување и Програмите за економски реформи подготвени од страна на земјите од процесот на проширување. Покрај тоа, агендата за поврзаност придонесува и за градење мостови во регионот, развивање на добрососедските односи и промовирање на мир и помирување.

Значаен напредок е постигнат во контекст на „Берлинскиот процес“ и форматот на групата на шест земји од Западен Балкан, која подржува регионалниот пристап за поставување реални приоритети за клучните инфраструктурни проекти и инвестиции за поврзаност, како и поттикнување на неопходните реформи. Во Виена, во август, шефовите на држави и влади од регионот и голем број на земји-членки направија преглед на напредокот и договорените приоритети за понатамошен развој на инфраструктурата.

Во областа на **транспортот**, на самитот во Виена воспоставен врз основа на договорот на земјите од Западен Балкан, во април 2015 година во врска со централната мрежа и во јуни 2015 година во врска со проширувањето на три Транс-европски транспортни мрежи, основни коридори кон Западниот Балкан. Земјите ги идентификуваа приоритетните проекти по делници на овие коридори да се реализираат до 2020 година. За да се обезбеди одржливост и да се постигнат краткорочни резултати, земјите се согласија да спроведат, пред следниот самит во Париз во текот на летото 2016 година, голем број на меки мерки, како што се усогласување и поедноставување на процедурите на граничните премини, безбедноста на патиштата и шеми за одржување. Ова, исто така, ќе биде поддржано со завршување на Договорот за транспортна заедница кој ќе промовира интеграција на копнени транспортни пазари и инфраструктура помагајќи им на земјите од Западен Балкан да ги спроведат стандардите на ЕУ за копнен транспорт.

Избор на приоритетни проекти меѓу веќе договорените 35 Проекти од интерес за **Енергетската заедница (ПЕИЗ)** беше, исто така, идентификуван, особено електроенергетското меѓусебно поврзување. Покрај тоа, земјите се согласија да преземат чекори да воспостават регионален пазар на електрична енергија. Мерките кои ќе овозможат постигнување на резултати, исто така, на краток рок, вклучуваат обезбедување целосна усогласеност со постојните законски барања според Договорот за енергетска заедница, вклучително и во областите на одделување, пристап на трети страни, како и зајакнување на регулаторната независност.

Во однос на климатските промени, земјите аспиранти за членство ќе мора да спроведат значајни реформи во согласност со ЕУ2030 рамката за климатска и енергетска политика и да ги спроведат своите меѓународни обврски за климата.

За идентификуваните инвестициски проекти ќе биде потребно значително финансирање и кофинансирање, вклучувајќи и преку Инвестициската рамка за Западен Балкан, со цел поддршка на инвестиции, раст и вработувања, и промоција на поврзаноста во регионот. Координацијата со меѓународните финансиски институции (МФИ) се зајакнува. Земјите од Западен Балкан имаат воспоставено Национални инвестициски комитети кои изготвија нацрт на единствена листа на проекти кои ќе треба да станат веродостојни механизми за планирање и приоритизирање, обезбедувајќи дека земјите имаат буџетски ресурси и фискален простор за преземање на потребното финансирање преку заем за навремено спроведување на сите проекти.

Млади и образование е уште еден клучен приоритет. Комисијата го поздравува договорот за „Позитивна агенда за младите од Западен Балкан“ и договорот за Платформата на Западниот Балкан за образование и обука за единаесет регионални проекти наменети за поддршка на реформите и зголемување на капацитетот. Иницијативите според програмите Еразмус + дополнително ќе се унапредат, вклучувајќи го и посебниот „прозорец за млади“, како и претприемништвото. Комисијата, исто така, ја поддржува работата на Советот за регионална соработка со земјите за меѓусебно признавање на дипломите со што ќе се подобри регионалната мобилност и ќе ги направат пазарите на труд поефикасни.

Понатамошната **интеграција на пазарот** е уште еден приоритет за регионот. Преку Централноевропскиот договор за слободна трговија (ЦЕФТА), тарифите и квотите за земјоделски и индустриски производи се елиминирани. Ограничените меѓурегионални трговски текови се во голема мера последица на неконкурентни бизниси. Земјите имаат идентификувано посебни мерки за конкурентност во Програмите за економски реформи кои ги доставија до Европската комисија во јануари 2015 година. Исто така, важно е да се добие вистинската комбинација на стимулации за бизнис, избегнувајќи наштетување на даночната конкуренција. Комисијата ќе спроведе компаративна студија за бизнис иницијативи.

Во областа на **ИКТ и електронски комуникации**, на единствениот дигитален пазар на ЕУ треба да се гледа како на модел за земјите од процесот на проширување да обезбедат подобар пристап за потрошувачите и бизнисите до дигитални производи и услуги; да се создадат соодветни и еднакви услови за развивање на дигитални мрежи и иновативни услуги; и да се зголеми потенцијалот за развој на дигиталната економија. Советот за регионална соработка и земјите, преку иницијативата за е-ЈИЕ, веќе почнаа да работат на конкретна соработка во оваа област, како што е роаминг-слободна зона во Западен Балкан.

Комисијата целосно ја поддржува работата на Процесот за соработка во Југоисточна Европа и на Советот за регионална соработка, вклучително и Регионалната стратегија 2020 година и нејзиниот акцент на поддршка на економската соработка и развој во регионот. Комисијата го поздравува интензивирањето на работата на иницијативата на групата на шест земји од Западен Балкан, која исто така го поддржува фокусот на поврзаност во рамки на Берлинскиот процес.

Комисијата ќе продолжи да ја поддржува работата во овие области и да истражува, со земјите од Западен Балкан, нови области на соработка. Ова ќе ги вклучи најдобрите практики на ЕУ за поставување на регионален приоритет како Стратегијата за „паметна“ специјализација, која може да поттикне понатамошно инвестирање во истражувањето и иновациите и стручното образование и обука.

б) Добрососедски односи и регионална соработка

Добрососедските односи и регионалната соработка се основните елементи на процесот на стабилизација и асоцијација и на проширувањето, кој продолжува да биде двигател на трансформација и ја зацврстува стабилноста во земјите од Југоисточна Европа кои се стремат кон членство во ЕУ. Има интензивирани контакти и соработка на билатерално и регионално ниво, исто така, во чувствителните области како што се воени злосторства, враќање на бегалците, организиран криминал и полициска соработка. Добрососедските односи, исто така, продолжуваат да се зајакнуваат преку разни иницијативи за регионална соработка. Регионалните контакти на премиерско и министерско ниво, исто така, се сè почести. Важно е дека овие иницијативи се комплементарни, инклузивни, потекнуваат и се водени од самиот регион. Во август, беа потпишани договори за границата меѓу Црна Гора и Босна и Херцеговина, и Црна Гора и Косово. Регионалната соработка за прашања за животната средина треба да продолжи, со особено внимание на заштита од поплави и вода (прекугранични речни сливови), загадување на воздухот и заштита на природата (прекугранични заштитени подрачја).

Во исто време, потребни се дополнителни напори за надминување на **билатералните спорови** меѓу земјите од процесот на проширување и со земјите-членки. Многу нерешени прашања и понатаму ги отежнуваат билатералните односи во регионот, особено оние кои произлегуваат од

распадот на поранешна Југославија, како што се меѓуетнички и статусни спорови, состојбата на малцинствата, одговорност за воени злосторства, раселени лица, исчезнати лица и демаркација на границите. Помирувањето и одговорно политичко раководство се од суштинско значење за да се промовира стабилност и поддршка на создавањето на средина во Југоисточна Европа погодна за надминување на наследството од минатото, а со тоа и намалување на ризикот за политичко инструментализирање на отворените билатерални прашања, или произлегување на нови спорови. Треба да се обезбеди поголема поддршка во регионот за напорите за помирување, како што се иницијативата за помирување и вистина на Коалицијата за комисија за помирување (РЕКОМ).

Билатералните прашања треба да се решаваат од страна на засегнатите страни што е можно порано и не треба да го задржуваат процесот на пристапување, кој треба да се темели на утврдена условеност. Комисијата силно ги поттикнува страните да вложат максимален напор за решавање на нерешените спорови во согласност со воспоставените принципи и средства, вклучувајќи и упатување на спорови, доколку е соодветно, до Меѓународниот суд на правдата, или други постоечки или ад хок тела за решавање на спорови. Позитивната клима околу самитот во Виена во август - кога лидерите на земјите од Западен Балкан потпишаа договор со кој се обврзаа да не си го блокираат едни со други напредокот кон ЕУ и да употребуваат меѓународна арбитража кога билатералните прашања не можат да се решат од страна на засегнатите страни - е добредојдена и треба дополнително да се гради.

Постигнат е значаен напредок во процесот на нормализација помеѓу Србија и Косово, со понатамошни договори за демаркација во август. Овој процес треба да се следи и сите договори (вклучувајќи го и Бриселскиот Договор³) треба да бидат спроведени. ЕУ го интегрира условот за нормализација на односите во рамката за преговорите за пристапување со Србија и во ССА со Косово. Во однос на Република Македонија, одржувањето на добрососедските односи останува од суштинско значење, вклучувајќи и заеднички прифатливо решение за прашањето за името постигнато со преговори, под покровителство на ОН, кое треба да се најде без понатамошно одлагање.

Комисијата ќе продолжи да нуди политичка поддршка на сите засегнати земји да најдат решенија за билатералните прашања што е можно порано и да продолжат активно да ги поддржуваат напорите на други форуми за наоѓање решенија.

Комисијата ја поздравува поддршката на **Турција** за продолжување на разговорите предводени од ОН за решение со Кипар. Сега е важно да се постигне напредок во овие разговори што е можно поскоро. Во согласност со повторените позиции на Советот и Комисијата од претходните години, сега Турција треба итно да ја исполни обврската за целосно спроведување на Дополнителниот протокол и да постигне напредок кон нормализирање на односите со Република Кипар. Ова би можело да обезбеди нова динамика во процесот на пристапување. Комисијата, исто така, повика на избегнување на каков било вид на закана, извор на недоразбирање или активност која штети на добрососедските односи и на мирното решавање на спорови. Комисијата ги нагласува сите суверени права на земјите-членки на ЕУ. Ова вклучува, меѓу другото, право да склучува билатерални спогодби и да истражува и експлоатира природни ресурси во согласност со правото на ЕУ и меѓународното право, вклучувајќи ја Конвенцијата на ОН за правото на морето.

IV. ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

³ Април 2013 г, „Прв договор со кој се поставуваат начелата по кои ќе се нормализираат односите“.

Врз основа на горенаведените анализи и оценките во резимето за секоја земја дадени во анекс, Комисијата ги истакнува следниве **заклучоци и препораки**:

I

1. Политиката на проширување на ЕУ е инвестиција во мирот, безбедноста и стабилноста во Европа. Таа обезбедува зголемени економски и трговски можности за заедничка корист на ЕУ и на земјите аспиранти за членство.
2. Земјите од проширувањето мора да ги исполнуваат добро утврдените критериуми со цел да влезат во ЕУ. Ригорозен процес за пристапување, изграден на строга но, праведна условеност и **начелото на сопствени заслуги**, е од клучно значење за кредибилитетот на политиката на проширување, за стимулирање на земјите од проширувањето да следат далекосежни реформи и за гарантирање на поддршката од граѓаните на ЕУ.
3. Предизвиците со кои се соочуваат земјите од проширувањето се такви што ниту едена земја нема да биде подготвена за влез во ЕУ за време на мандатот на актуелната Комисија. Ова ја нагласува потребата за потврда на силниот фокус на начелото на „**основите на прво место**“ во процесот на пристапување, кој ќе биде **стожерот на политиката на проширување** во рамките на оваа Комисија.
4. Соодветно на тоа, Комисијата ќе продолжи да ги фокусира своите напори за да се осигури дека земјите даваат приоритет на реформите во областите на **владеењето на правото**, вклучувајќи ги и судските реформи и справувањето со организираните криминал и корупцијата, **фундаменталните права**, вклучувајќи ги и слободата на изразувањето и борбата против дискриминацијата, особено против заедницата на ЛГБТИ и Ромите, и функционирањето на демократските институции, вклучувајќи ја и **реформата во јавната администрација**. Исто така, ќе се работи на промовирање на **економскиот развој** и зајакнување на конкурентноста.
5. **Основите се колку неделиви толку и меѓусебно се поткрепуваат**. Зајакнувањето на владеењето на правото ја зголемува правната сигурност, ги охрабрува и ги штити инвестициите и значително придонесува за поддршка на економскиот развој и конкурентност. Императив е дека процесот на проширување ги олеснува овие синергии, за да обезбеди посилен поттик за економските реформи за земјите аспиранти за членство да ги уживаат придобивките на функционалните пазарни економии со владеењето на правото пред тие да се приклучат и за да придонесе за доброто функционирање на Унијата како целина.
6. Западен Балкан и Турција се сериозно погодени од **бегалската криза**, а особено Турција којашто има клучна улога во обезбедување хуманитарна помош за бегалците. Итно е потребна зголемена соработка со поширокиот регион за решавање на оваа ситуација, со цел да се идентификуваат лицата кои имаат потреба од заштита, за да се обезбеди помош, за да се обезбедат надворешните граници на ЕУ и за да се уништат криминалните мрежи кои се занимаваат со шверц на луѓе. ЕУ обезбедува значителна поддршка за оваа цел. Освен тоа, Комисијата предложи во ЕУ списокот на безбедни трети земји да се вклучат сите земји од проширувањето.
7. Јасната перспектива за членство во ЕУ за Западен Балкан е клучен фактор на стабилност во регионот, каде што се потребни континуирани напори за надминување на наследството од минатото и за поддршка на помирувањето. **Добрососедските односи и регионалната соработка** се основните елементи на Процесот на стабилизација и асоцијација и добар напредок е постигнат во изминатата година.
8. Комисијата обезбедува силна поддршка на **агендата за поврзаност**, којашто имаше значаен напредок на Виенскиот самит во август. Постигнат е договор за централната транспортна мрежа и сега ќе се спроведуваат клучните транспортни проекти и

енергетските инфраструктурни проекти. Комисијата ќе продолжи да го поддржува овој процес, вклучувајќи го и значителното финансирање од Инструментот за претпристапна помош.

9. Оваа информација поставува **сеопфатна среднорочна стратегија за политиката на проширување на ЕУ**. Комисијата ќе продолжи да донесува годишни информации за да го следи напредокот, да извлече заклучоци, да даде препораки за тематски прашања или прашања за земјата и, кога е потребно, да предложи корекции на целокупната стратегија.
10. Комисијата воведи нов, зајакнат пристап кон своите оценки во своите **годишни извештаи за земјите**, на пробна основа во голем број на клучни реформски области. Покрај известувањето за напредокот, многу поголем акцент се става на вистинското ниво на подготвеност за преземање на обврските за членство и обезбедување појасни насоки за земјите за справување со реформите. Ова ќе ја зголеми транспарентноста, давајќи поголема темелност на реформскиот процес од сите засегнати страни, вклучувајќи го граѓанското општество за што треба да се овозможи поповолна средина. Повеќе усогласени оценки, исто така, ја зголемуваат и споредливоста помеѓу земјите.

II

11. **Црна Гора:** Пристапните преговори на ЕУ со Црна Гора се напреднати. Законската рамка на владеење на правото е подобрена и се воспоставуваат нови институции. Сега е од суштинско значење за целокупниот преговарачки процес целиот систем на владеење на правото на Црна Гора да даде резултати, особено да се воспостави евиденција за борбата против корупцијата и организираниот криминал. Напредокот во исполнувањето на привремените показатели за поглавјата поврзани со владеење на правото и утврдените релевантни недостатоци, покажани преку видливи резултати, ќе ја одреди динамиката на пристапните преговори во целина. Сите политички партии треба да покажат одговорност и повторно да се вклучат во конструктивен дијалог, со парламентот како клучен форум за политичка дебата. Црна Гора, исто така, треба да обезбеди целосно спроведување на новото изборно законодавство. Црна Гора треба да го намали својот јавен долг и да ја подобри својата конкурентност за индустриските и земјоделските производи.
12. **Србија:** Србија презема големи чекори кои треба да доведат до отворање на првите поглавја од пристапните преговори со ЕУ. Србија финализираше сеопфатни акциски планови во областа на владеење на правото. Исто така, постигна бројни клучни договори со Косово што претставува важна пресвртница во процесот на нормализација. Целокупната динамика на преговорите ќе зависи особено од одржливиот напредок во овие две области. Комисијата со нетрпение очекува да ги отвори првите преговарачки поглавја на МВК оваа година. Во областа на владеење на правото, клучни ќе бидат судските реформи и борбата против корупцијата и организираниот криминал. Процесот на економските реформи треба да продолжи, со посебен акцент на реструктуирање на државните претпријатија и јавни комунални претпријатија. Зголемената конструктивна и водечка улога на Србија во регионот е од помош во подобрување на регионалните врски и стабилноста. Србија е сериозно погодена од бегалската криза, управувајќи со прилив на повеќе од двесте илјади државјани од трети земји, кои транзитираат низ нејзина територија од почетокот на годината.
13. **Република Македонија:** Процесот на пристапување во ЕУ на Република Македонија останува во кор-сокак. Сознанијата во контекст на случајот со прислушувањето ја потврдија претходната сериозна загриженост на Комисијата и на другите за политичкото мешање во судството и медиумите, зголемувајќи ја политизацијата на државните институции и спроведувањето на изборите. Во исто време, земјата одржува високо ниво на усогласеност со правото на ЕУ во однос на тоа каде што се наоѓа во процесот на пристапување. Политичките актери сега треба целосно да се концентрираат на спроведувањето „Итни реформски приоритети“ на Комисијата и на надминувањето на

политичката криза. Буџетот треба да биде повеќе насочен кон растот и вработувањето, а треба да се подобри неговото целокупно проектирање, транспарентност и спроведување. Останува од суштинско значење дека треба да се преземат решителни чекори кон решавање на „прашањето за името“. Република Македонија е сериозно погодена од бегалската криза, управувајќи со прилив на повеќе од двесте илјади државјани на трети земји кои транзитираат на нејзината територија од почетокот на годината.

Имајќи го предвид досегашниот напредок во спроведувањето на политичкиот договор од јуни/јули, Комисијата е подготвена да ја даде својата препорака за отворање на пристапните преговори со Република Македонија.

Ова, сепак, ќе биде условено со континуираното спроведување на политичкиот договор од јуни/јули и значителниот напредок во спроведувањето на итните реформски приоритети. Ова прашање треба повторно да се решава по изборите.

14. **Албанија:** Албанија постигна солиден напредок во решавање на клучните приоритети за отворање на пристапните преговори, особено во реформата на јавната администрација и во подготовките за темелна реформа на судскиот систем. Сега е потребно донесување на судскиот реформски пакет, како и понатамошен напредок со цел воспоставување на солидна евиденција за проактивни истраги, обвиненија и конечни пресуди на сите нивоа во борбата против корупцијата и организираниот криминал. Донесување на законодавство за исклучувањето на сторители на кривични дела од парламентот ќе ја зголеми довербата на граѓаните во нивните политички претставници и јавните институции. Треба да се обезбеди конструктивен меѓупартиски политички дијалог за одржливост на реформскиот процес поврзан со ЕУ. Потребни се дополнителни напори за одржување на фискалната консолидација, подобрување на деловното опкружување и справување со неформалната економија.
15. **Босна и Херцеговина:** Босна и Херцеговина се врати на патот на реформите потребен за придвижување во процесот на интеграција во ЕУ. Потребен е значителен напредок во спроведувањето на Реформската агенда донесена со политички консензус во јули, за ЕУ да го разгледа барањето за членство од Босна и Херцеговина. Писмените обврски сега треба понатаму да се интерпретираат во донесувањето и спроведувањето на потребните реформи, особено во областа на владеење на правото, вклучувајќи во борбата против корупцијата и организираниот криминал, како и социо-економските реформи. Со цел да се справи со високата стапка на невработеност и ниските стапки на учество, земјата треба да ја намали ригидноста на пазарот на трудот, вклучувајќи намалување на даночното оптоварување. Структурниот дијалог за правда треба да биде инструментот за решавање на преостанатите недостатоци во судството во Босна и Херцеговина. Зајакнувањето на јавната администрација, подобрувањето на соработката на сите нивоа и воспоставување ефикасен координативен механизам за прашања поврзани со ЕУ ќе бидат, исто така, потребни за земјата да биде во можност да се соочи со предизвиците кои претстојат на патот кон ЕУ. Прилагодувањето на ССА за земање во предвид на пристапувањето на Хрватска во ЕУ треба да биде финализирано, како итно прашање.
16. **Косово:** Комисијата го поздравува потпишувањето на Спогодбата за стабилизација и асоцијација, која обезбедува сеопфатна рамка за поблиски политички и економски односи помеѓу ЕУ и Косово. Одлуката на Косово за основање на Специјализирани совети за истражување тешки кривични дела извршени во контекст на косовскиот конфликт претставува значаен чекор напред. Исто така, постигнати се клучни договори со Србија што претставува важна пресвртница во процесот на нормализација. Косово треба да ја задржи позитивната динамика, вклучително преку решавање на бројните реформски предизвици, особено во областа на владеење на правото и во борбата против организираниот криминал и корупцијата. Постои итна потреба за Владата и Собранието да обезбедат дека се именувани членови на одбори на многу независни институции и регулаторни органи, без понатамошно одложување, врз основа на заслуги. Комисијата го

поздравува напредокот постигнат кон исполнување на барањата за процесот на визната либерализација. Косово презеде одредени ефикасни краткорочни мерки за спречување на илегалната миграција кон ЕУ. Собранието треба да биде во можност да одржува слободна и отворена дебата за сите прашања кои влијаат врз Косово, во согласност со демократските постапки. Не се прифатливи опструкцијата на Собранието и насилството за политички цели.

17. **Турција:** Турција е клучен партнер на Европската Унија. Во текот на изминатата година, ЕУ и Турција продолжија да ја подобруваат соработката во клучните области од заеднички интерес. Турција се соочува со сериозни проблеми во надворешната политика и безбедност, вклучувајќи ја зголемената закана од тероризам. Турција е, исто така, прва на удар од големата бегалска криза и обезбедува значителна поддршка за повеќе од 2 милиони сириски бегалци на својата територија. Клучни се зголемиениот политички дијалог, соработката и партнерството помеѓу ЕУ и Турција. Европскиот совет го поздрави Заедничкиот акциски план за управување со бегалци и миграција, како дел од сеопфатна агенда за соработка врз основа на заедничка одговорност, заедничките заложби и испорака. ЕУ и нејзините земји-членки изразија подготвеност за зголемување на соработката со Турција и значително го зајакнаа нивниот политички и финансиски ангажман во рамките на утврдената рамка. Успешното спроведување на Заедничкиот акциски план ќе придонесе за забрзување на исполнувањето на патоказот за визната либерализација кон сите земји-членки учеснички и целосното спроведување на договорот за реадмисија. Напредокот ќе се оценува во пролет 2016 година, а дотогаш Комисијата ќе го издаде вториот извештај за спроведување на визниот режим.

Сепак, напредокот на Турција во однос на реформите се задржа во контекст на повторни избори и политичка конфронтација. Значајни недостатоци влијаеја на судството. Ситуацијата во однос на слободата на изразување и слободата на собирање продолжи да се влошува. Процесот на решавање на курдското прашање дојде до застој. Во однос на усогласеноста со правото на ЕУ пошироко, Турција достигна добро ниво на подготвеност во многу области. Турција е функционална пазарна економија со умерен раст, но сепак треба да ги реши макроекономските неурамнотежености и да спроведе дополнителни структурни реформи. ЕУ и Турција ја интензивираа нивната работа за подигнување на профилот на заедничките економски и трговски односи, вклучувајќи преку поткрепа на принципите на модернизација и проширување на Царинската унија и подобрување на дијалогот за политики во енергетскиот сектор.

ЕУ е подготвена повторно да работи со Турција за целиот спектар на нашата заедничка агенда. Турција треба да ги заживее реформите во областите на владеење на правото и фундаменталните права. Императив е мировните преговори да продолжат без одлагање. Комисијата со нетрпение очекува да работи на овие клучни приоритети со новата Влада по изборите на 1 ноември.

Европскиот совет, исто така, заклучи дека процесот на пристапување треба повторно да се интензивира со цел постигнување напредок во преговорите во согласност со рамката за преговори и релевантните заклучоци на Советот. Комисијата предложи отворање на Поглавјето 17 и го повика Советот да одржи меѓувладина конференција пред крајот на 2015 година. Во декември 2013 година, беше поднесен ажуриран скрининг-извештај за Поглавје 31. Комисијата ќе го прегледа напредокот во другите поглавја и планира да поднесе ажурирани подготвителни документи за Поглавјата 15, 23, 24, 26 до пролет 2016 година. Потоа, може да започнат дискусиите во Советот за сите овие поглавја, без да е во спротивност со позицијата на земјите-членки. Особено, повторното отпочнување на подготовки за отворање на Поглавјата 23 и 24 ќе и обезбеди на Турција сеопфатен патоказ за реформи во клучните области на владеење на правото и фундаменталните права.

Во согласност со повторените позиции на Советот и на Комисијата од претходните години, сега Турција треба итно да ја исполни обврската за целосно спроведување на Дополнителниот протокол и да постигне напредок кон нормализирање на односите со Република Кипар. Комисијата го поздравува продолжувањето на преговорите предводени од ОН за решение за Кипар. Сега е важно да се постигне напредок на овие разговори што е можно поскоро. Посветеноста на Турција и придонесот во конкретна смисла за сеопфатно решение е од клучно значење. ЕУ ја изрази својата подготвеност да се приспособат условите за постигнување на решение во согласност со принципите врз кои се темели Унијата.

V. АНЕКСИ

1. Резимеа на наодите од извештаите за земјите
2. Промени во годишните извештаи за земјите
3. Клучни статистики

АНЕКС 1 – РЕЗИМЕА НА НАОДИТЕ ОД ИЗВЕШТАИТЕ ЗА ЗЕМЈИТЕ

Црна Гора

Во однос на **политичките критериуми**, новото изборно законодавство, донесено во 2014 година, треба да биде целосно спроведено, вклучително за електронска идентификација на гласачите. Немаше политичка разрешница на наводната злоупотреба на јавни средства за партиски политички цели („афера со аудиоснимки“).

Некои опозициски партии започнаа со бојкот на Собранието во септември. Исто така, беа организирани серија протести пред Собранието. Ова на крајот доведе до судир помеѓу полицијата и демонстрантите, резултирајќи со повреди и оштетување на имот. Се очекува дека ќе бидат соодветно истражени сите инциденти на насилство и наводите за прекумерна употреба на сила за време на овие настани. Во исто време, сите политички партии треба повторно да се вклучат во конструктивен политички дијалог во Собранието.

Постигнат е одреден напредок во подобрување на соработката помеѓу владата и граѓанските организации, особено во врска со учеството на последните во процесот на пристапување, каде што граѓанското општество продолжи да има активна улога. Треба да се создадат услови погодни за волонтерска работа, граѓански активизам и социјално претприемништво.

Во однос на реформата на јавната администрација, Црна Гора е умерено подготвена. Сепак, не се израмнети нејзините резултати во гарантирање вработување засновано на заслуга и справување со политизација; ова треба да се гарантира на сите нивоа, вклучително за високи позиции. Во однос на управувањето со јавни финансии, Црна Гора треба да ги усогласи нејзините сметководствени стандарди со меѓународните стандарди и да воспостави силна рамка за внатрешна контрола и да ја подобри правната усогласеност.

Судскиот систем е умерено подготвен. Беа преземени важни чекори за усогласување на правната рамка со европските стандарди, зголемување на професионализмот и независноста. Акцентот сега треба да се стави на спроведувањето. Во 2014 година, заостанатите нерешени предмети не беа значително намалени. Етичките кодекси за судиите и обвинителите се усогласени со релевантните европски и меѓународни стандарди. Беа изготвени Стратегија за реформи во правосудството (2014-2018) и придружен акциски план. Потребно е сега целосно спроведување на новиот систем на вработување, стручна оцена и унапредување.

Во поглед на борбата против корупцијата, Црна Гора постигна одредено ниво на подготовка. Сепак, останува ограничена евиденцијата во ефикасната истрага, гонењето и конечните пресуди во случаите на корупција, особено во однос на корупцијата на високо ниво. Во борбата против организираниот криминал, земјата има одредено ниво на подготвеност. Потребни се понатамошни напори, особено за истражување пошироки криминални мрежи и за спречување на перење пари.

Понатамошниот напредок во пристапните преговори севкупно ќе зависи, исто така, од напредокот во однос на владеење на правото: истото, ќе треба да биде покажано, и оценето, врз основа на веродостојна евиденција во борбата против корупцијата и организираниот криминал.

Правната рамка за заштита на човековите права во голема мера е во согласност со европските стандарди, но и понатаму има проблеми со спроведувањето. Црна Гора постигна одредено ниво на подготовка во областа на слободата на изразување. Сепак, останува загриженоста за тоа што имаше случаи на напади врз медиумски работници и имот за време на периодот за кој се известува, иако помалку отколку во претходните години. Некои случаи на насилство врз медиумите останува да бидат решени, вклучувајќи го најсериозниот случај, убиството на главен уредник во 2004 година. Недостатокот на цврсти професионални и етички стандарди, придружуван од недостатокот на ефикасна саморегулација, не ја унапредува слободата на медиумите.

Црна Гора продолжи да игра конструктивна улога во регионалната соработка и направи значајни чекори во изнаоѓање заемно прифатливи решенија за билатерални прашања со соседите, вклучувајќи го потпишувањето договори за границата со Босна и Херцеговина и Косово во август.

Во однос на **економските критериуми**, Црна Гора е умерено подготвена во развивање функционална пазарна економија. Постигнат е одреден напредок за постигнување фискална консолидација и подобрување на деловната клима. Економијата се опорави во 2013 година од двојната рецесија од

2009 и 2012. По благ пад во 2014 година, економскиот раст повторно зема замав, со зголемување на инвестиции. Додека изградбата на автопатот Бар-Бољаре, заедно со другите инвестиции во енергетиката, транспортот и туризмот, ќе го поддржи економскиот раст, а трошоците за автопатот може да ја стават во прашање фискалната одржливост. Црна Гора треба да направи напори за намалување на нејзиниот јавен долг. Банките се соочуваат со постојано високо ниво на нефункционални кредити, проблеми со наплата на долгови и ниска профитабилност поради малата големина на пазарот, резултирајќи со ретки и скапи кредити. И покрај малото подобрување, ефикасноста на пазарот на трудот останува незадоволителна со постојано високата стапка на невработеност, во моментов 18%.

Црна Гора е умерено подготвена во нејзиниот капацитет за справување со конкурентен притисок и пазарни сили во рамките на Унијата. Сепак, за индустриски и земјоделски производи, Црна Гора сè уште страда од ниската конкурентност, која треба да се подобри. Сè уште се потребни големи реформи за зајакнување на физичката инфраструктура и човечкиот капитал на земјата, и за гарантирање предвидлива и регулаторна средина.

Во однос на нејзината **способност да ги преземе обврските од членството**, Црна Гора е умерено подготвена за повеќето поглавја од правото на ЕУ иако на ниво на усогласеност се разликуваат. Во врска со јавните набавки, Црна Гора е умерено подготвена. Потребно е повеќе работа за спречување на корупцијата која се случува за време на постапките за јавни набавки. За финансиската контрола, Црна Гора е, исто така, умерено приготвена, но потребни се значителни напори за спроведување на јавната внатрешна финансиска контрола (ЈВФК) на сите нивоа на јавната администрација и во државните претпријатија. За статистиката, Црна Гора постигна одредено ниво на подготвеност: потребни се значителни напори, особено за гарантирање усогласеност на макроекономските статистики и бизнис-статистиките со стандардите на ЕУ.

Црна Гора е во рана фаза на подготвеност, меѓу другото, за животната средина и климатските промени. Усогласеноста со правото на ЕУ и зајакнувањето на административниот капацитет остануваат значителен предизвик за Црна Гора.

Србија

Во однос на **политичките критериуми**, засегнатите страни, вклучувајќи го граѓанското општество, беа повеќе вклучени во процесот на пристапување. Иако соработката помеѓу органите и независните регулаторни тела и Народниот правобранител неодамна се зголеми, таа треба дополнително да се подобри. Употребата на итни постапки во Собранието треба да се намали. Уставните реформи ќе бидат потребни за усогласеност со стандардите на ЕУ во некои области.

Србија е умерено подготвена во областа на реформата на јавната администрација. Постигнат е добар напредок со донесувањето сеопфатен акциски план. Србија треба да остане посветена и да ги спроведува нејзините реформски цели. Силната политичка волја и понатаму е од суштинско значење за администрацијата да биде професионална и деполитизирана и за постапките за вработување и отпуштање да бидат потранспарентни, особено за повисоките раководни места.

Правосудниот систем достигна одредено ниво на подготвеност. Во мај, беа донесени нови правила за оценување судии и обвинители. Повеќето претседатели на судови, сега трајно се именуваа. Потребни се дополнителни чекори за справување со политичко влијание. Квалитетот и ефикасноста на судството и пристапот до правда се попречени од нееднаква распределба на обемот на работа, заостанати предмети што оптоваруваат и недостатокот на систем за бесплатна правна помош.

Србија има одредено ниво на подготвеност во спречувањето и борбата против корупцијата, која и понатаму е широко распространета. Напорот за спречување на корупцијата допрва треба да даде значителни резултати. Институционалната поставеност сè уште нема улога на уверливо одвраќање. Потребна е евиденција во ефикасни истраги, обвиненија и пресуди во случаите на корупција, вклучително на високо ниво.

Србија има одредено ниво на подготвеност во однос на борбата против организираниот криминал. Нови хемиски лаборатории за ДНК и дрога станаа функционални. Земјата активно придонесува за меѓународната и регионалната соработка. Србија донесе стратегии за борба против перењето пари и финансирањето тероризам, како и стратегија за финансиска истрага, но сè уште недостасува севкупна стратешка слика за состојбата со организираниот криминал на нејзината територија. Потребно е да се воспостави евиденција за борбата против организираниот криминал.

Воспоставена е правната и институционалната рамка за почитувањето на фундаменталните права. Треба да се гарантира доследно спроведување низ целата земја, вклучувајќи во однос на заштитата на малцинствата. Треба повеќе да се направи за создавање услови за целосното остварување на слободата на медиумите и слободата на изразување, каде што Србија постигна одредено ниво на подготвеност. Потребни се дополнителни континуирани напори за подобрување на состојбата на Ромите и на бегалците и раселените лица. Надлежните органи презедоа чекори за зајакнување на заштитата на правата на лезбејките, гејовите, бисексуалците, транссексуалците и интерсексуалците (ЛГБТИ) и повторно ја овозможија парадата на гордоста во Белград. Сепак, сè уште е потребна посилна култура на почитување на ЛГБТ лицата.

Србија конструктивно учествуваше во регионалните иницијативи и работеше на подобрување на нејзините билатерални односи во духот на помирување и добрососедски односи. Присуството на Премиерот на комеморацијата за геноцидот во Сребреница во јули испрати позитивна порака.

Во однос на **нормализирањето на односите со Косово**, Србија останува посветена на спроведувањето на „Првиот договор на начела со кои се уредува нормализирањето на односите“ од април 2013 година и други договори постигнати во дијалогот кој е олеснет од ЕУ. Во август, беа финализирани клучните договори за енергетика, телекомуникации, формирање на Здружението/Заедницата на општините со мнозинско српско население, како и на Мостот Митровица. Дијалогот постигна дополнителни конкретни резултати во полето на правдата, интеграцијата на цивилната заштита, осигурувањето на возилата, царинската наплата и ИГУ. Исто така, имаше конструктивни дискусии за подобрување на соработката во справувањето со миграциските текови од Косово. Преземените чекори дадоа нов поттик за нормализирање на односите и треба да имаат позитивно и конкретно влијание врз секојдневниот живот на граѓаните и во Косово и во Србија.

Во однос на **економските критериуми**, Србија е умерено подготвена во развивање функционална пазарна економија. Постигнат е добар напредок за решавање на некои слабости на политиката и треба да се зачува позитивниот поттик за унапредување на структурните реформи. Економијата на Србија се опоравува од рецесија. Благодарение на значајни мерки за консолидација и подобра наплата на даноците, буџетскиот дефицит има драстичен пад. Фискалната консолидација треба да се одржува и поткрепува преку спроведување реформи како што е планирано. Инфлацијата останува многу ниска, овозможувајќи на централната банка да ги намали каматните стапки. Невработеноста, иако многу висока, падна под 20%. Постигнат е напредок во реструктурирање на претпријатијата во јавна сопственост и главните комунални услуги, но тоа треба дополнително да се унапреди. Приватниот сектор е недоволно развиен и попречен од слабостите во владеењето на правото и отежнатиот пристап до финансии. Процесот на економските реформи треба да продолжи, со посебен акцент на реструктурирање на претпријатијата во државна сопственост и јавните комунални претпријатија.

Србија е умерено подготвена во поглед на капацитет за справување со конкурентскиот притисок и пазарните сили во рамките на Унијата. Образовниот систем и понатаму е неефикасен, физичката инфраструктура е недоволно развиена, а значајни се и неформалниот сектор и државната помош. Србија треба да го подобри квалитетот на образовниот систем, насочувајќи го според потребите на пазарот на трудот, да стимулира приватни инвестиции и да го забрза спроведувањето на јавни инфраструктурни проекти. Потребно е подобро да регулира парафискални давачки и да се обезбеди транспарентна рамка на државна поддршка за приватниот сектор, што ќе ја пренасочи кон ефикасни и хоризонтални цели, како што е поддршка за МСП и истражување и развој.

Во однос на нејзината **способност да ги преземе обврските од членството**, Србија продолжи да го усогласува нејзиното законодавство со правото на ЕУ во сите сегменти. Соодветни финансиски и човечки ресурси, како и цврсти стратешки рамки ќе бидат клучни за одржувањето на динамиката на реформите. Српското законодавство сега во голема мера е усогласено во областите како што се интелектуалната сопственост, антитрустовите и спојувањата и монетарната политика. Србија формираше Национален инвестициски комитет, соединувајќи ги националните органи, донаторите и меѓународните финансиски институции (МФИ) заради координирање на српската инвестициска политика во клучните сектори на единствена листа на проекти (енергетика, транспорт, животна средина и инфраструктура поврзана со бизнис), која претставува пример во регионот. Во областите на јавните набавки, статистиката и финансиската контрола, Србија е умерено подготвена. Србија ќе треба да ја усогласи нејзината надворешна и безбедносна политика постепено со заедничката надворешна и безбедносна политика на Европската унија во периодот до пристапувањето.

Мешаните миграциски текови се зголемија драстично, создавајќи дополнителен товар врз српската рамка за азил и миграција. Србија направи значителен напор за да гарантира дека државјаните на трети земји кои транзитираат низ земјата добиваат засолниште и хуманитарна помош, со поддршка на ЕУ, како и со поддршка од другите. Во исто време, Србија треба да продолжи со напорите за решавање на зголемувањето неосновани барања за азил поднесени од српски државјани во земјите од ЕУ и шенген-зоната, со цел зачувување на безвизниот режим.

Република Македонија

Во однос на **политичките критериуми**, сериозните предизвици пријавени во претходните години беа нагласени со најтешката политичка криза во земјата по 2001 година со следените комуникации, очигледно вклучувајќи високи владини претставници, сугерирајќи повреди на фундаменталните права, мешање во независноста на судството, слободата на медиумите и изборите, како и политизација и корупција. Се сигнализираше за загриженоста за сите овие прашања во претходните извештаи за напредокот. Пропаѓањето на политичкиот дијалог и потешкотиите при постигнување консензус за прашања уште еднаш ја потенцираа културата на политичка поделеност во земјата.

Врз основа на договорот постигнат со посредство на комесарот, со помош на тројца членови на Европскиот парламент, во јуни/јули, се вратија пратениците од главната опозициска партија во Собранието на 1 септември, откако го бојкотираа повеќе од една година. Бојкотот сериозно влијаеше врз надзорната функција на институцијата во однос на извршната власт. Други клучни органи не успеаја да извршат ефективен надзор. Почна спроведувањето на политичкиот договор. Треба да продолжи спроведувањето и многу повеќе треба да се направи за "итните реформски приоритети"⁴ за да дадат резултати за овие и за други претходно постоечки договорени реформски цели.

Меѓуетничката ситуација останува кривка. Треба да се заврши прегледот на Охридскиот рамковен договор, со кој се заврши конфликтот во 2001 година и со кој се обезбедува рамка за меѓуетнички односи.

По големата операција на полицијата во едно етничко албанско соседство во Куманово, каде што загинаа 18 лица, сите политички лидери во земјата повикаа на смиреност и потенцираа дека на овој инцидент не треба да се гледа како на меѓуетнички. Настаните во Куманово сè уште треба да бидат целосно истражени.

Организациите на граѓанското општество одиграа конструктивна улога во контекст на кризата преку барање одговорност од политичките актери по етнички линии. Во исто време, организациите продолжуваат да ја изразуваат нивната загриженост за тешката клима во која тие работат и ограничената владина посветеност за дијалог, како и за јавните напади од страна на политичарите и провладините медиуми.

Земјата е умерено подготвена во областа на реформата на јавната администрација. Постигнат е напредок за некои прашања. Меѓутоа, беше засилена загриженоста за политизација со содржината на прислушуваниите разговори, а продолжува да биде нарушено вработувањето врз основа на заслуги. Дополнително се намали довербата на јавноста во функционирањето на институциите. Некои чекори се преземени за да се реформира управувањето со финансиите во јавниот сектор, но треба да се утврди и подобри среднорочната буџетска рамка и фискалната транспарентност.

⁴„Итните реформски приоритети“: http://ec.europa.eu/enlargement/news_corner/news/news-files/20150619_urgent_reform_priorities.pdf. Препораките на групата на високи експерти: http://ec.europa.eu/enlargement/news_corner/news/news-files/20150619_recommendations_of_the_senior_experts_group.pdf

Судскиот систем на земјата има одредено ниво на подготвеност. Состојбата се уназадува од 2014 година, бидејќи постигнувањата од реформскиот процес на минатата деценија беа сериозно нарушени од актуелното и потенцијалното политичко мешање во работата на судството. Индикациите за несовесно работење и прекршување на законот што произлегоа од следењето на комуникациите сè уште треба целосно да се истражат. Органите сега треба да покажат вистинска политичка волја за да ја гарантираат целосната независност на судскиот систем, вклучувајќи и овозможување на новоименуваниот специјален обвинител да работи непречено во истрагата за прислушуваниите разговори и нивната содржина.

Во однос на борбата против корупцијата, постигнато е одредено ниво на подготвеност. Законодавните и институционалните постигнувања беа, сепак, во сенка поради недостаток на политичка волја и политичко мешање во работата на надлежните органи, особено во случаите на високо ниво. Сè уште треба да се воспостави евиденција на ефикасно гонење, особено за корупција на високо ниво.

Во борбата против организираниот криминал, земјата постигна одредено ниво на подготвеност. Сè уште треба да се воспостави доволен капацитет и стручност за спроведување финансиски истраги и конфискација на имот на систематски начин.

Правната рамка за заштита на човековите права е во голема мера во согласност со европските стандарди. Сепак, спроведувањето има недостаток, особено во областите на затворската реформа, интеграцијата на Ромите, правата на децата и на лицата со посебни потреби. Заедницата на лезбејките, геј, бисексуалците, транссексуалците и интерсексуалците (ЛГБТИ) продолжува да биде дискриминирана и да има хомофобична медиумска содржина. Земјата покажува одреден степен на подготвеност во однос на слободата на изразување. Остварувањето на оваа слобода, сепак, е сериозен проблем во сегашната медиумска култура и политичката клима, и земјата продолжува со назадување во оваа област. Загрижувачки се обидите да се ограничи медиумското известување за прашања од јавен интерес.

Земјата генерално одржува добри односи со другите земји од проширувањето и игра активна улога во регионалната соработка. Преземени се чекори за подобрување на добрососедските односи. Итно треба да се реши „прашањето за името“ со Грција.

Во однос на **економските критериуми**, Република Македонија има добро ниво на подготвеност во развој на функционална пазарна економија. Земјата има придобивки од стабилна макроекономска средина, поддржана со стабилна монетарна политика, поволни услови за влез на пазарот и цврст правен систем. Имаше одредено назадување во управувањето со финансите во јавниот сектор. Среднорочните фискални цели беа релаксирани, составот на јавните трошења останува наклонет кон трансфери и субвенции, а останува загриженост за развојот на вкупниот јавен долг, како и неговата транспарентност. Буџетот треба да биде повеќе насочен кон растот и вработувањето, а треба да се подобри неговото целокупно проектирање, транспарентност и спроведување. Нефункционалните кредити на високо ниво ја ограничуваат кредитната понуда и треба да се решаваат со понатамошна политичка активност. Невработеноста останува висока на 28%.

Економијата е умерено подготвена за справување со конкурентските притисоци и пазарните сили во Унијата. Постигнат е одреден напредок во диверзификација на извозната структура како резултат на директни инвестиции; трговски и инвестициски врски со дополнително зајакнување со ЕУ. Сепак, земјата треба да ги подобри можностите за вработување на луѓето, особено на младите, преку подобро усогласување на образованието со потребите на пазарот на трудот, подобрување на врските помеѓу директните странски инвеститори и домашната економија, и подобро приоритизирање на инвестициите.

Што се однесува на **нејзината способност да ги презема обврските од членството**, земјата има релативно добро ниво на усогласеност со правото на ЕУ. Потребен е поголем фокус на административниот капацитет и ефективното спроведување. Во повеќето области, земјата е умерено

подготвена, вклучувајќи ги областите на јавните набавки, статистиката и финансиската контрола. Потребни се дополнителни напори на сите нивоа, особено во оние неколку области каде што земјата е во рана фаза на подготвеност.

Се зголемија драстично мешаните миграциски текови, создавајќи значителен товар на рамката за азил и миграција на земјата. Органите преземаат мерки за овозможување побезбедно поминување на државјани на трети земји низ нејзината територија и обезбедување засолниште и хуманитарна помош, како со поддршка на ЕУ, така и со поддршка од други.

Албанија

Во однос на **политичките критериуми**, локалните избори во јуни 2015 година беа спроведени без некои поголеми инциденти. Загриженоста за непристрасноста и професионалноста на изборните органи и целокупната политизација на изборниот процес, треба допрва да се решат. Во декември 2014 година, Собранието донесе резолуција која ја дава основата за континуиран конструктивен политички дијалог помеѓу владејачкото мнозинство и главната опозициска партија. Со тоа заврши шестмесечниот бојкот на Собранието од страна на главната опозициска партија. Сепак, треба да се направи повеќе за да се адресира политичката култура на поделби и да се обезбеди поконтруктивен меѓу-партиски дијалог.

Во однос на реформите во јавната администрација, Албанија е умерено подготвена. Беа донесени сеопфатни реформски стратегии и нов Законик за управни постапки. Сепак, потребни се напори за постигнување на целта за професионална и деполитизирана јавна администрација, за да се зголеми финансискиот и административниот капацитет на единиците на локалната самоуправа и за да се обезбеди ефикасно спроведување на законодавството за државна служба на локално ниво.

Судскиот систем на Албанија е во рана фаза на подготвеност. И понатаму има значителни недостатоци во правосудниот систем во однос со независноста и одговорноста на судиите и обвинителите, спроведувањето на одлуките, меѓуинституционалната соработка, како и во спроведувањето на правдата кое и понатаму е бавно. Беше основана ад-хок парламентарна комисија за да се спроведат сеопфатни и обемни реформи во правосудството. Следните клучни чекори се донесувањето на стратегија за реформи во правосудството и акциски план по кој следи донесувањето на потребните институционални, законодавни и процедурални мерки.

Албанија постигна одредено ниво на подготвеност во борбата против корупцијата. Беа донесени нова анти-корупциска стратегија и акциски план. Меѓутоа, корупцијата е широко распространета и потребни се дополнителни напори за да се постигне напредок во поглед на воспоставување на солидна евиденција за истрагите, обвиненијата и пресудите на сите нивоа. Треба да се подобрат проактивните истраги, систематската проценка на ризикот и меѓуинституционалната соработка. Независноста на институциите вклучени во борбата против корупцијата треба да биде подобрена, бидејќи тие остануваат ранливи на политичкиот притисок и другите несоодветни влијанија.

Земјата постигна одредено ниво на подготвеност во борбата против организираниот криминал. Албанија спроведе голем број на активности за спроведување на законодавството што доведе до уништување на огромни насади со канабис. Меѓутоа, бројот на конечни пресуди што ефикасно водат до разбивање на криминалните организации и останува занемарлив во споредба со проценетата вредност на регионалниот и домашниот криминален пазар. Финансиските истраги, мерките за спречување на перење пари и конфискацијата на средствата остануваат недоволно искористени. Албанија треба да воспостави евиденција на проактивните истраги, обвиненијата и конечните пресуди во случаи на организиран криминал, вклучително и перењето пари, и ефикасното разбивање на криминалните мрежи.

Правната рамка за заштита на човековите права во голема мера е во согласност со европските стандарди. Сепак, ефикасното спроведување на релевантното законодавство и стратегиите е ограничено, а спроведувањето на механизмите за заштита на човековите права и понатаму е недоволно. Во однос на слободата на изразување, Албанија достигна одредено ниво на подготвеност. Целокупната средина е генерално погодна за слободата на изразување, но потребно е подобро спроведување на законодавството. Независноста на регулаторното тело и јавниот радиодифузен сервис мора да се зајакне. Останува да се обезбеди спроведувањето на правата на сопственост, а процесот на регистрација на имот, реституција и компензација не е завршен. Ромите и Египќаните се

соочуваат со многу тешки услови за живот, а често и со социјална исклученост и дискриминација. Во областа на антидискриминацијата, судската практика треба да се развива понатаму. Институционалните механизми за заштита на правата на децата, остануваат недоволни. Правниот систем за малолетници не ги исполнува меѓународните стандарди.

Албанија продолжува активно да учествува во регионалната соработка и да одржува добрососедски односи во согласност со обврските што произлегуваат од Спогодбата за стабилизација и асоцијација.

Во однос на **економските критериуми**, Албанија е умерено подготвена во однос на развојот на функционална пазарна економија. Постигнат е одреден напредок во подобрувањето на макроекономската стабилност и подобрен е очекуваниот раст. Инфлацијата останува ниска. Сепак, и понатаму има големи предизвици. Потребни се понатамошни напори за одржување на фискалната консолидација, подобрување на деловната клима и за справување со неформалната економија. Албанија, исто така треба да ја подобри рамката за управување со буџетот и да преземе мерки за решавање на високото ниво на нефункционални кредити. Нивото на невработеност (17,5%) и неформалното вработување останува високо.

Во однос на капацитетот за справување со конкурентскиот притисок и пазарните сили во рамките на Унијата, Албанија има одредено ниво на подготвеност. Постигнат е одреден напредок во однос на образованието, транспортната и енергетската инфраструктура. Сепак, потребни се значителни инвестиции во човечкиот и физичкиот капитал за да се подобри конкурентноста на Албанија. Албанија треба да го подобри квалитетот на високото образование и да продолжи со реструктурирањето на стручното образование и обука, да ги донесе и спроведе националните стратегии за транспорт и енергија, и да ги намали нетарифните бариери во трговијата, како што се недостатоците во безбедноста на храната.

Албанија продолжува со усогласување на своето законодавство со барањата на ЕУ во повеќе области и ја подобрува својата **способност за преземање на обврските од членството**. Во многу области, земјата е умерено подготвена, како во финансиската контрола или има одредено ниво на подготвеност, вклучително во јавните набавки и статистиката. Сепак, Албанија ќе треба да направи значителни напори за подобрување на подготовките за спроведување на правото на ЕУ. Таа треба да продолжи да работи на развојот на транспортната и енергетската мрежа. Административниот капацитет и професионалните стандарди на органите надлежни за спроведување на правото на ЕУ треба да се зајакнат и треба да се заштити независноста на регулаторните тела. Зголемувањето на транспарентноста и отчетноста, особено обезбедувањето на ефективно, ефикасно и транспарентно функционирање на системот на јавните набавки и управувањето со јавните финансии, и понатаму е од суштинско значење.

Албанските власти се очекува да продолжат со своите напори за справување со зголемениот број на очигледно неосновани барања за азил поднесени од нивните граѓани до земјите-членки на ЕУ и земјите од Шенген зоната. Сите активности за надминување на оваа негативна појава ќе се интензивираат преку механизмот за следење на визната либерализација, особено по неодамнешното зголемување во текот на летото.

Босна и Херцеговина

Во однос на **политичките критериуми**, општите избори во октомври 2014 година беа ефикасно спроведени и одржани на правилен начин и во конкурентна средина. Парламентарното собрание на Босна и Херцеговина започна со работа и со реализирање на законодавната агенда. Донесената реформска агенда, во која се утврдени главните социо-економски реформи кои треба да се извршат, беше проследена со почетен напредок во нејзиното спроведување. Треба да се подобри соработката меѓу парламентите на државно ниво, на ниво на ентитети и Дистриктот Брчко. Треба да се воспостави поблиска соработка и координација помеѓу сите нивоа на власта, особено за земјата да биде во можност да се справи со големите социоекономски предизвици.

Уставот на земјата има воспоставено сложена институционална архитектура која и понатаму е неефикасна и е предмет на различни толкувања. Уставот и понатаму ја прекршува Европската конвенција за човекови права, како што е наведено во пресудата „Сејдиќ-Финџ“ на Европскиот суд за човекови права, и треба да се измени.

Земјата е во рана фаза во однос на реформата на јавната администрација, со висок степен на политизација и слаба испорака на услуги. Неопходно е да се воспостави нова стратешка рамка за обезбедување на соодветни политички насоки за реформата на јавната администрација во земјата.

Правосудниот систем на Босна и Херцеговина достигна одредено ниво на подготвеност. Беше донесена Стратегијата за реформи во областа на правосудството и таа треба да се спроведе. Во септември за време на министерскиот состанок во рамки на структурираниот дијалог, властите ја потврдија нивната заложба заеднички да ги развијат клучните карактеристики на реформите во судството.

Босна и Херцеговина достигна одредено ниво на подготвеност во борбата против корупцијата. Беа донесени нова стратегија и акциски план за антикорупција за периодот од 2015 до 2019 година. Конфискацијата на средства значително е зголемена. Корупцијата продолжува да биде широко распространета и политичката заложба во однос на ова прашање не доведе до конкретни резултати. Правната и институционалната рамка останува слаба и несоодветна. Отсуството на спроведување на законодавството, негативно влијае на граѓаните и институциите. Казните кои се во сила немаат доволно ефект на одвраќање од корупција.

Во однос на борбата против организираниот криминал, земјата исто така постигна одредено ниво на подготвеност. Иако беа спроведени голем број на успешни големи заеднички операции во изминатата година, некои вклучуваа и соседни земји, координацијата и соработката меѓу сите институции во земјата треба да бидат значително подобрени. Бројот на правосилните пресуди останува мал. Финансиските истраги остануваат на ниско ниво. Недостатокот на стратешка координација ја попречува ефикасната работа на полициските служби.

Босна и Херцеговина се соочува со голем број предизвици во однос на човековите права и заштитата на малцинствата. Правната и институционалната рамка за почитување на човековите права бара значителни подобрувања и донесеното законодавство мора да се спроведе ефикасно, особено во однос на аспектите на антидискриминацијата. Условите за остварување на слободата на изразување се влошени во текот на периодот за кој се известува. Иако има одредено ниво на подготвеност во оваа област преку законските одредби кои генерално се воспоставани, институционалната и политичката средина не е погодна за создавање на услови за целосна слобода на изразување. Заедницата на лезбејки, геј, бисексуалци, транссексуалци и интерсексуалци и понатаму е предмет на закани и напади. Преземени се одредени мерки за регистрација и домување на ромското малцинство, но активностите беа ограничени во областа на здравството, образованието и вработувањето.

Земјата продолжи активно да учествува во регионалните иницијативи и има направено напредок во добрососедските односи, вклучително и потпишувањето на договорот за границата со Црна Гора во август. Во мај, Босна и Херцеговина го презеде претседавањето со Комитетот на министри на Советот на Европа.

Во однос на **економските критериуми**, Босна и Херцеговина е во рана фаза на развојот на функционалната пазарна економија. Постигнат е одреден напредок во областа на подобрување на деловната клима, особено за олеснување на влезот на пазарот и давањето одобрение за градба. Покрај препреките од поплавите од 2014 година, економскиот раст остана постојан. Сепак, тешките услови на пазарот на трудот во голема мера остануваат непроменети, со стапка на невработеност од 27,6%, која се зголеми на 62,7% кај младите. Со цел да се справи со високата стапка на невработеност и ниските стапки на учество, земјата треба да ја намали ригидноста на пазарот на трудот, вклучувајќи намалување на даночното оптоварување. Квалитетот и одржливоста на јавните финансии се влошени. Деловното опкружување остана слабо, што го попречува поголемо економско опоравување. Владата треба да го подобри квалитетот на управувањето со јавниот сектор, особено со зголемување на фискалниот простор за раст преку зголемување на капиталните инвестиции. Исто така, потребни се конкретни чекори за да се подобри нејзината рамка за управување со буџетот, за унапредување на приватизацијата и за подобрување на деловната клима.

Босна и Херцеговина е во рана фаза во однос на нејзиниот капацитет за справување со конкурентскиот притисок и пазарните сили во рамките на Унијата. Постигнат е одреден напредок во однос на либерализацијата на енергетскиот пазар. Меѓутоа, со цел да се зајакне конкурентноста на земјата, властите треба да обрнат посебно внимание на развојот на постратешки пристап за справување со недостатоците во системот за обука и образование; поедноставување на сложената постапка за извоз и развој на стратегии во областа на транспортот и енергетиката.

Босна и Херцеговина е во рана фаза во однос на усогласувањето со **европските стандарди**. Има одредено ниво на подготвеност во однос на јавните набавки и внатрешниот пазар. Земјата е во рана фаза во областа на транспортот, но донесувањето на Транспортната политика во јули е позитивен

чекор напред за земјата да има корист од агендата за поврзување. Сепак, потребни се значителни напори во повеќето области на политиката на земјата за понатамошно усогласување со правото на ЕУ. Овие области вклучуваат финансиска контрола, како и статистика, каде што земјата е во рана фаза и потребни се големи чекори во насока на решавање на главните приоритети. Во однос на ова, обработката на податоците од пописот од 2013 година и објавувањето на резултатите треба да се завршат. Исто така, потребни се постојани напори особено во однос на правдата, слободата и безбедносните прашања, областа на конкуренцијата, индустријата и малите и средни претпријатија, земјоделството, животната средина и политиките на климатските промени, енергетиката и информатичкото општество и медиумите.

Косово

Во однос на **политичките критериуми**, шестмесечниот политички кор-сокак по изборите во јуни 2014 година, ги одложи клучните реформи. Тој заврши во декември, кога Демократската партија на Косово (ПДК) формираше коалиција со Демократската лига на Косово (ЛДК) и партиите на малцинствата. Во август, Собранието на Косово гласаше за уставни измени за да се основаат Специјализирани совети и Специјално обвинителство, кои треба да ги гонат случаите на сериозни прекугранични и меѓународни злосторства извршени за време и по завршувањето на конфликтот во Косово. Владата, исто така, постигна клучни договори со Белград во август. Двете одлуки бараа силна политичка заложба од владата.

Има зголемена поларизација меѓу владата и опозицијата. Членови на опозицијата биле вклучени во инцидентите на насилство против владата, критикувајќи ја за неодамнешната Одлука за специјализирани совети, Договорот за дијалог со Белград, како и Договорот за демаркација на границата со Црна Гора.

Многу независни институции и регулаторни тела во моментов не функционираат или се негативно погодени поради одложените назначувања на членовите на одборот. И Владата и Собранието треба итно да изберат членови на одборите за овие институции и да утврдат механизми за нивната отчетност. Назначувањата треба да се вршат врз основа на професионалните квалификации и заслуги, а не според политички патронат. Неодамнешниот избор на Народниот правобранител беше позитивен настан во овој поглед.

Владата го зголеми својот фокус на реформите во јавната администрација, која достигна одредено ниво на подготвеност. Постигнат е добар напредок во унапредувањето на правната и стратешката рамка. Континуираната политизација на јавната администрација, сепак, создава голема загриженост. Треба да се подобри отчетноста во рамки на администрацијата преку правилен надзор. Треба да се избегнува преклопување на надлежностите на владините агенции. Парламентарниот надзор над спроведувањето на буџетот треба да стане посигурен и потранспарентен. Треба да се обезбеди стабилно финансиско управување во јавните институции.

Правосудниот систем на Косово е во рана фаза на подготвеност. Беше донесен пакет на измени на четири основни закони, што беше чекор напред кон модернизација на правниот систем. Сепак, правосудството останува подложно на политичко влијание. Потребни се дополнителни напори за да се обезбеди независност во законодавството и во пракса, за да се спречи корупцијата во судството, за вработување и обука на поквалификуван персонал, како и за да се распределат соодветни ресурси.

Косово е во рана фаза на подготвеност во борбата против корупцијата. Потребен е сеопфатен и стратешки пристап за да се обезбедат реални резултати во борбата против корупцијата во Косово. Останува да се воспостави евиденција на успешно гонење и донесување пресуди. Ретките истраги за корупција на високо ниво досега не резултираа со конечни пресуди.

Косово е во рана фаза на подготвеност во борбата против организираниот криминал. Постигнат е одреден напредок во областа на меѓуинституционалната соработка и размената на информации меѓу агенциите за спроведување на законот за истраги. Сепак, бројот на истраги и конечни пресуди останува низок. Конфискација на средства ретко кога се применува. Фокусирањето на стратегии и акциски планови не треба да ја скрие потребата за вистински резултати во борбата против распространетиот организиран криминал во Косово. Косово ги засили своите напори за борба против тероризмот, но продолжува да се соочува со предизвиците поврзани со радикализацијата.

Донесувањето на пакетот закони за човекови права ја зајакна институционалната поставеност и ги појасни улогите на различните институции. Потребно е поголемо политичкото внимание, сепак, за да

се обезбеди правилно спроведување и решавање на недостатокот на ресурси. Во областа на слободата на изразување, Косово има одредено ниво на подготвеност. Законодавната и институционалната рамка и понатаму е нецелосна и делумно неефикасна. Јавниот радиодифузен сервис е подложен на политички притисок и нема одржливо финансирање. Насилството врз жените и ограничениот пристап на жените до сопственост на имот го попречуваат целосното остварување на нивните права. Заштитата на лицата со посебни потреби и лицата кои припаѓаат на малцинствата, особено Ромите, Ашкалите и Египќаните, треба значително да се зајакне.

Во однос на **нормализирањето на односите со Србија**, Косово и понатаму е посветено на спроведувањето на „Првиот договор за начелата за нормализирање на односите“ од април 2013 година и за другите договори склучени во рамките на дијалогот олеснет од ЕУ. Клучните договори беа финализирани во август во областа на енергетиката, телекомуникациите, формирањето на Здружение/Заедница на општини со мнозинско српско население, како и Мостот во Митровица. Дијалогот овозможи постигнување понатамошни конкретни резултати во областа на правдата, интеграцијата на цивилната заштита, осигурувањето на возилата, наплатата на царинските давачки и интегрираното гранично управување. Одржани се конструктивни дискусии за подобрување на соработката во справувањето со миграциските текови од Косово. Преземените чекори дадоа нов импулс за нормализирање на односите и треба да имаат позитивно и конкретно влијание врз секојдневниот живот на граѓаните во Србија и Косово.

Во однос на **економските критериуми**, Косово е во рана фаза на развојот на функционална пазарна економија. Постојаниот трговски дефицит ја одразува слабата производствена основа и недостатокот на меѓународната конкурентност. Зависноста од дознаки и распространетата неформална економија ги намалува стимулите за вработување, што придонесува кон и онака ниското учество на пазарот на трудот и високата стапка на невработеност, која изнесува 35,3%, и се зголеми на 61% кај младите. Неефикасната јавна администрација и ад хок пристапот кон фискалната политика претставуваат значајни фискални ризици. Косово треба да ја зајакне среднорочната фискална рамка, да ја подобри транспарентноста на јавните финансии и да ги насочи буџетските расходи кон раст. Косово, исто така, треба да ги забрза приватизацијата и реструктурирањето на јавните претпријатија и да ги подобри постапките за стечај и несолвентност, како и да ја намали зависноста од царински давачки со проширување на домашната даночна основа и модернизација на наплатата на приходите.

Косово е сè уште во рана фаза во однос на нејзиниот капацитет за справување со конкурентскиот притисок и пазарните сили во рамките на Унијата. Сè уште се потребни големи реформи за да се обезбеди стабилно снабдување со енергија и намалување на загубите во дистрибуцијата, да се надмине недостигот на вештини на пазарот на трудот, и насочување на странските директни инвестиции и дознаки во производните сектори.

Косово е во рана фаза на усогласување со **европските стандарди**, вклучувајќи ги областите на јавните набавки, статистиката и финансиската контрола. Усогласувањето на законодавството во некои области е високо, но спроведувањето е слабо. Постигнат е одреден напредок во областа на јавните набавки, особено во однос на спроведувањето на централизиран систем за јавни набавки, но и понатаму постои загриженост за корупцијата. Во однос на финансиската контрола, постигнат е одреден напредок, особено во надворешната ревизија. Сепак, потребни се значителни напори за спроведување на јавна внатрешна финансиска контрола во рамки на целата администрација и во државните претпријатија.

Турција

Во однос на **политичките критериуми**, темпото на реформите забави, исто така, поради продолжените избори. Владата во заминување направи напори за заживување на процесот на пристапување во ЕУ. Сепак, оваа повторна заложба беше неутрализирана со донесувањето на клучно законодавство во областа на владеењето на правото, слободата на изразување и слободата на собири, што беа во спротивност со европските стандарди. Политичката сцена и натаму е поделена.

На 7 јуни општите избори постигнаа рекордни 84% излезност, јасен знак за силата на турската демократија со сите поголеми политички партии застапени во новиот парламент. Сепак, владата не можеше да биде формирана до пропишаниот рок и повторни избори се одржаа на 1 ноември. Меѓу

недостатоците во правната рамка за уредување на изборите, на прагот од 10% гласови за партиите кои треба да бидат застапени во парламентот, треба да се одговори приоритетно.

Во периодот за кој се известува, безбедносната состојба во Турција значително се влоши. Властите започнаа широка антитерористичка воена и безбедносна кампања против Курдистанската работничка партија (ПКК), која останува на листата на терористички организации на ЕУ, и во Турција и во Ирак. Процесот на решавање на курдското прашање дојде до застој и покрај претходните позитивни случувања во однос на ова прашање.

Турција беше погодена од најкрвавиот терористички напад во модерната историја, на 10 октомври, во Анкара, кој ги загрози животите на голем број демонстранти собрани на мировен собир поддржан од синдикатите и младинските организации на опозициските партии. Од суштинско значење е да се спроведе брза и транспарентна истрага за овие громозорни акти кои имаа за цел да ја дестабилизираат и да и наштетат на турската демократија.

Турција е умерено подготвена во областа на реформата на јавната администрација. Таа има силна јавна услуга и се залага за администрација ориентирана кон корисникот. Сепак, поттикот за посеопфатна реформа е слаб. Последните отпуштања и деградирања во контекст на борбата против „паралелна структура“ беа извор на загриженост.

Граѓанското општество остана активно, зголемувајќи се во број и продолжувајќи да биде вклучено во многу сфери на јавниот живот, но ограничувањата на слободата на собирање и понатаму претставуваат сериозен проблем.

Правосудниот систем на Турција има одредено ниво на подготвеност. Независноста на судството и принципот на поделба на власта беа поткопани, а судиите и обвинителите се под силен политички притисок. Активно се спроведува владината кампања против наводната „паралелна структура“ во рамки на државата, која на моменти ја загрозува независноста на судството. Потребни се значителни напори за да се врати и да се обезбеди неговата независност.

Во однос на борбата против корупцијата, Турција има одредено ниво на подготвеност за ефикасно спречување и борба против корупцијата. Евиденцијата за борбата против корупцијата во Турција останува несоодветна. Корупцијата и понатаму е широко распространета. Несоодветното влијание од страна на извршната власт на истрагата и гонење на случаите на корупција на високо ниво и понатаму предизвикува голема загриженост.

Турција достигна одредено ниво на подготвеност во борбата против организираниот криминал. Финансиските истраги и натаму се недоволно искористени. Замрзнувањето на средства од претпазливост ретко се применува, а нивото на конфискувани средства е ниска. Отсуството на законска регулатива за заштита на податоците е пречка за поширока соработка со агенциите на ЕУ и земјите-членки.

Уставот на Турција ја гарантира заштитата на човековите права и фундаменталните слободи. Спроведувањето е значително подобро во текот на изминатите неколку години. Сепак, главните недостатоци остануваат. Примената на правата кои произлегуваат од Европската конвенција за човекови права (ЕКЧП) и од судската пракса на Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП) не е целосно обезбедена. Итно е потребно да се усвои сеопфатна законска рамка за борба против дискриминацијата во согласност со европските стандарди. Турција, исто така, треба ефикасно да ги гарантира правата на жените, децата и лезбејките, хомосексуалците, бисексуалците, транссексуалците и интерсексуалците (ЛГБТИ) и да обезбеди доволно внимание на социјалната инклузија на ранливите групи, како што се Ромите.

Имаше значително назадување во областа на слободата на изразување и слободата на собирање. Законодавството за внатрешна безбедност е во спротивност со мерките наведени во Акцискиот план од март 2014 година за спречување на повреди на ЕКЧП преку доделување на широки дискрециони

овластувања на органите за спроведување на законот, без соодветен надзор. По неколку години на напредок во областа на слободата на изразување, сериозно назадување беше забележано во текот на изминатите две години, со одредено ниво на подготвеност во овој домен. Иако беше можно да се разговара за некои чувствителни и контроверзни прашања во слободна средина, тековните и новите кривични предмети против новинари, писатели или корисници на социјалните мрежи создаваат голема загриженост. Промените во правото за интернет, кои претставуваат значаен чекор назад од европските стандарди, ги зголемија овластувањата на владата да ја блокира содржината без судски налог и тоа по голем број на основи.

Турција го поддржа продолжувањето на разговорите за решавање на прашањето со Кипар во мај и ја изрази својата поддршка за напорите на специјалниот советник на Генералниот секретар на Обединетите нации. Постојаната посветеност и конкретен придонес на Турција во однос на решавање на ова обемно прашање, останува клучна. Сепак, Турција сè уште не ја има исполнето својата обврска за да обезбеди целосно и недискриминирачко спроведување на Дополнителниот протокол кон Спогодбата за асоцијација и не ги има отстрането сите пречки за слободно движење на стоки, вклучувајќи ги и ограничувањата на директните транспортни врски со Кипар. Нема напредок во однос на нормализирање на билатералните односи со Република Кипар. Заклучоците за Турција, коишто беа усвоени од страна на Советот (општи прашања и надворешни односи) на 11 декември 2006 година и одобрени од страна на Европскиот совет на 14/15 декември 2006 година, остануваат во сила. Тие предвидуваат дека нема да се отворат преговори за осум поглавја⁵ во врска со рестрикциите на Турција во однос на Република Кипар и ниедно поглавје нема привремено да се затвори, сè додека Комисијата не потврди дека Турција целосно го спровела Дополнителниот протокол кон Спогодбата за асоцијација.

Турција треба недвосмислено да се посвети на добрососедските односи и на мирно решавање на спорови во согласност со Повелбата на Обединетите нации, со тоа што ќе се обрати до Меѓународниот суд на правдата, доколку е потребно. Во овој контекст, ЕУ уште еднаш изрази сериозна загриженост и ја повика Турција да избегне секаков вид на закана или дејствување насочено против земја-членка, или извор на недоразбирање или дејства коишто им наштетуваат на добрососедските односи и на мирното решавање на спорови.

Во однос на **економските критериуми**, турската економија е добро напредната и може да се смета за функционална пазарна економија. Економскиот пораст е умерен. Турција продолжи да се соочува со надворешни и внатрешни дебаланси, повикувајќи на прилагодувања во монетарната и фискалната политика, како и забрзување на сеопфатните структурни реформи. Високиот дефицит на тековната сметка продолжи да придонесува кон ранливост на економијата на промените во глобалните монетарни услови и подготвеноста за преземање ризик. Од внатрешна страна, инфлацијата продолжи со релативно висока стапка, којашто е проблематична во смисла на макроекономската стабилност, распределбата на ресурси и редистрибутивните ефекти. Таа повторно ја надмина официјалната цел; сепак, централната банка ги намали каматните стапки. Јавниот долг достигна одржливо ниво, но општиот владин структурен баланс е значително негативен. Невработеноста малку се зголеми на годишен просек од 9,9%. Постигнат е одреден напредок во структурните реформи, како што се подобрување на стапките на школување и натамошна либерализација на енергетскиот сектор. Ваквите реформи треба да се забрзаат за да се подобри функционирањето на пазарите на стоки, услуги и работна сила.

Турција има добро ниво на подготвеност за стекнување на капацитет за справување со конкурентскиот притисок и пазарните сили во рамки на ЕУ. Треба да се посвети особено внимание на квалитетот на образованието и родовата еднаквост во образованието. Потребни се напори за да се обезбеди транспарентност на државната помош и да се отстранат ограничувањата и исклучоците во областа на јавните набавки.

⁵ Слободно движење на стоки, право на основање и слобода на давање услуги, финансиски услуги, земјоделство и рурален развој, рибарство, транспортна политика, царинска унија и надворешни односи.

Во врска со нејзината **способност да ги преземе обврските од членството**, Турција продолжи да се усогласува со правото на ЕУ, иако со побавно темпо, и има постигнато добро ниво на подготвеност во многу области. Турција е добро напредната во областа на право на трговски друштва, финансиски услуги, трансевропски мрежи и наука и истражување. Земјата, исто така, постигна добро ниво на подготвеност во областа на слободно движење на стоки, право на интелектуална сопственост, претпријатија и индустриска политика, царинска унија и надворешни односи. Турција остана високо мобилизирана за да се справи со вонредните предизвици во областа на миграција и азил. Турција има постигнато добро ниво на подготвеност во областа на финансиската контрола. Сепак, потребни се натамошни значителни напори за спроведување на јавната внатрешна финансиска контрола на сите нивоа. Турција е само умерено подготвена за јавни набавки, бидејќи остануваат значајни празнини во нивното усогласување. Турција, исто така, е умерено подготвена во областа на статистиката, каде се потребни натамошни значителни напори на сите нивоа. Во сите области, повеќе внимание треба да се посвети на спроведување на законодавството, додека многу области бараат натамошен значителен напредок за да се постигне усогласување на законодавството со правото на ЕУ.

Во изминатата година, поради настаните во Сирија и Ирак, Турција мораше да се соочи со натамошно зголемување на бројот на **бегалци и раселени лица**. Турција во моментот е домаќин на најголемата популација на бегалци во светот, од кои близу 2 милиони се Сиријци. Справувањето со таков огромен прилив на бегалци и раселени лица е голем предизвик за Турција, која веќе потроши повеќе од 6,7 милијарди евра за оваа намена.

АНЕКС 2 - ПРОМЕНИ ВО ГОДИШНИТЕ ИЗВЕШТАИ ПО ЗЕМЈИ

I ГЛАВНИ ПРОМЕНИ

Комисијата направи бројни промени во извештаите по земји од оваа година во споредба со претходните години. Целта е и понатаму да се зголеми квалитетот на оценките во извештаите, како и веродостојноста на пакетот како извор на информации за сите заинтересирани страни. Новиот стил на известување обезбедува поголема транспарентност во процесот на проширување. Ова треба да овозможи поголема контрола на реформите од страна на сите заинтересирани страни. Исто така, пакетот треба да се користи за подобро мерење на резултатите од нашата политика и финансиска помош, вклучително и поттикнување на следењето на ефикасноста на ИПА II. Соодветно на тоа, извештаите:

- > го зголемуваат фокусот на актуелната состојба за појасно да се покаже до каде се земјите во однос на нивните подготовки за исполнување на критериумите за членство. Исто така, ова треба да му овозможи на читателот појасно да го разбере напредокот што е постигнат;
- > обезбедуваат повеќе насоки за тоа на што треба да се фокусираат земјите во наредната година. Ова, последователно, ќе овозможи идните извештаи за напредокот да бидат посоодветни и насочени кон клучните прашања и кон очекувањата од секоја земја;
- > вклучуваат поусогласени скалила за известување и оценување, што ќе овозможи земјите директно да се споредуваат во клучните области. Нашите очекувања се дека директната споредливост би обезбедила поттик за интензивирање на реформите.

Фокусирање на основите

Промените во годишните извештаи ја земаат предвид потребата за соодветен редослед на реформите. Во 2015 година се применува нова презентација, како пилот-пристап, кој се фокусира на тековните политички приоритети и слабости во земјите од проширувањето. Соодветно на тоа, новата презентација се применува во следниве области:

- Владеење на правото и фундаменталните права (функционирање на правосудството, корупцијата, организираниот криминал, слободата на изразување)
- Економски критериуми
- Реформа на јавната администрација
- Три поглавја во тесна поврзаност со горенаведените (јавни набавки, статистика, финансиска контрола)

Овие „основи“, исто така, се главните области каде што активностите се на добар пат кон подобрување на реформите од одредниците. Ова е особено случај во однос на тоа како се постапува со владеењето на правото во преговорите за пристапување, како и во однос на спроведувањето на новиот пристап кон Поглавје 23 - Правосудство и фундаментални права и Поглавје 24 - Правда, слобода и безбедност. Ваквиот пристап им дава приоритет на реформите во овие области, обезбедувајќи дека тие се разгледуваат во рана фаза од процесот на пристапување. Ова им овозможува на земјите максимално време да подготват, пред пристапувањето, евиденција од следењето на конкретните резултати, обезбедувајќи одржливост на реформите.

Исто така, ова се однесува и на економското управување, каде што се спроведуваат предлозите на Комисијата од 2014 година. Сите земји донесоа Програми за економски реформи кои биле предмет на министерска дискусија и усвојувањето на заеднички препораки во мај 2015. Ова е, исто така, особено важно и во однос на работата на реформата во јавната администрација (РЈА). Работата е засилена со привршувањето на начелата за РЈА од ЕУ и ОЕЦД (СИГМА), врз основа на кое спроведувањето на РЈА реформите треба да се засили.

Комисијата ќе извлече поуки од пилот-пристапот кој се применува оваа година и ќе ги одрази понатамошните приспособувања кои би биле неопходни. Исто така, ќе ја испита можноста за понатамошно проширување на повторно калибрираниот пристап кон други области во идните извештаи. Ова треба да ја земе предвид потребата да се обезбеди соодветен редослед на реформите/усогласувањето со оглед на ограничениот административен капацитет на земјите од проширувањето и континуираната потреба за фокусирање на основите. Во врска со економијата, Комисијата ќе ги разгледа поткритериумите и параметрите за процена на двата Копенхагенски економски критериуми⁶, исто така, земајќи ги предвид различните предизвици и специфичности на моменталните земји од проширувањето во споредба со оние од петтото проширување, кога економските поткритериуми беа во зародиш.

Скали на оцени

Во секоја од пробните области, се оценува и сегашната состојбата и нивото на напредок според стандардна скала на оцена од пет нивоа.

Петте термини кои се користат во извештајот за сегашната состојбата се следниве:

Рана фаза – Одредено ниво на подготвеност – Умерено подготвено – Добро ниво на подготвеност – Добро напреднато

Петте термини кои се користат во извештајот за оценување на напредокот во последните 12 месеци се следниве:

Назаднување – Нема напредок – Одреден напредок – Дobar напредок – Многу добар напредок

Во извештаите, предвидена е една оцена за сегашната состојбата и една за напредокот во секоја од пробните области. Овие оцени се базирани на внимателна анализа на ситуацијата во секоја од поднасловите на секоја пробна област. Овие поднаслови се објаснети подолу. Посебен акцент се става на важноста на спроведувањето и на евиденцијата со конкретни резултати во секоја област. Соодветно на тоа, на овие области им се даде поголема тежина од правното усогласување и институционалната рамка во целокупната оцена.

Подобрување на собирањето информации

Нивото на информации достапни за оние земји кои се во рана фаза од процесот на основите е генерално пониско отколку за понапредните земји. Со цел подобро да се разберат реформските предизвици за сите земји, Комисијата има за цел да го подигне нивото на ангажираност и собирање информации кај сите земји. Ова ќе се направи преку посистематско користење на постојните механизми, како што е ТАИЕКС, на пример преку почести и подобро насочени мисии за оценување кои вклучуваат експерти од земјите-членки. Исто така, ќе се користат и соодветни форуми за подобрување на собирањето информации, вклучувајќи состаноци во рамките на ССА, дијалози на високо ниво и технички консултации.

II

Пилот-области

⁶ Тие критериуми бараат постоење на функционална пазарна економија, како и способност за справување со конкурентските притисоци и пазарните сили во рамки на Унијата.

> ФУНКЦИОНИРАЊЕ НА ПРАВОСУДСВОТО

Земјите треба да преземат далекусежни реформи во правосудството со цел обезбедување независни и ефикасни правосудни системи способни за обезбедување фер судења, каде што судиите и обвинителите се назначуваат и унапредуваат според заслуги и каде што тие покажуваат непристрасност и отчетност и не се предмет на политички или друг притисок. Стратегиите за реформа на правосудниот систем треба да бидат веродостојни, стабилни и ефективно спроведени. Уставните и законските гаранции се од клучно значење за да се обезбеди целосна независност. Советите на судии и јавни обвинители треба да бидат опремени за да можат во потполност да ја вршат својата улога на органи на управување, притоа обезбедувајќи ја нивната независност и отчетност. Мерките со кои се обезбедува квалитетот и ефикасноста на правдата вклучуваат решавање на прекумерните нерешени предмети, долгите постапки и недоследната судска пракса, а обезбедуваат и дека сите судски одлуки соодветно се спроведуваат. Потребна е промена на правосудната култура кон зголемен фокус на давање услуга на граѓаните.

При оценување на целокупната ситуација во секоја од земјите, следниве потпрашања се однесуваат на делот на правосудството:

Стратешка рамка и буџет

Ова го вклучува степенот до кој земјата е во состојба ефикасно да ги идентификува недостатоците и да развива конзистентна визија за тоа како да се справи со нив, вклучувајќи го и тоа како се постапува со редоследот на реформите, дали надлежните органи и нивните надлежности се јасно дефинирани, дали се спроведува реално буџетирање, дали постои механизам за следење.

Управување на правосудството

Ова го вклучува функционирањето на советите на судии и јавни обвинители и прашањата кои се поврзани со нивниот состав и избор (мешани или не, избрани од страна на лица од нивни ред итн.), независноста, мандатот, процедуралните правила, отчетноста, транспарентноста, како и дали тие имаат доволно буџет и кадар.

Независност

Ова вклучува законски и безбедносни гаранции и степенот до кој тие се почитуваат во пракса, начинот на кој случаите се распределуваат помеѓу судиите, прашања на непоколебливост.

Отчетност

Ова опфаќа прашања како што се кодекси на етика, обука за интегритет, системи за анкетни листови и како тие се контролирани, работата на независните инспекциски органи, степенот до кој се преземени ефикасни дисциплински мерки, онаму каде што е потребно.

Професионалност и надлежност

Ова вклучува разгледување на системите за вработување, избор, назначување, унапредување, оценување на судските службеници, како и професионален развој и обука.

Квалитет на правда

Ова вклучува унапредување на обука, следење и евалуација на активностите на судот, буџетот и ресурсите, достапност и користење на информатичко-комуникациски технологии, алтернативни методи за решавање на спорови, степенот до кој судската пракса е конзистентна и дали таа е достапна за јавноста.

Ефикасност

Ова вклучува решавање на должината на постапките, стапки на решени предмети, нерешени предмети, ревидирање/изменување на закони за постапка, рационализирање на мрежата на судови/судски структури, постоење на стратегии за човечки ресурси, достапност на персонал за поддршка, итн.

> БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈА

Во сите земји од проширувањето постои потреба да се воведат посилни рамки за ефективно спречување и борба против корупцијата. Во чувствителните области, како што се јавните набавки и приватизацијата, практиките на корупција продолжуваат да ги пренасочуваат недоволните ресурси од националните буџети, што влијае негативно врз бизнис-климата и климата на инвестиции, на кои им е потребна правна сигурност за да напредуваат. Корупцијата, исто така, директно влијае врз граѓаните кога имаат пристап до одредени јавни услуги, како што се образование и здравствени услуги. Потребна е ефикасна контрола над финансирањето на политичките партии и изборните кампањи и управувањето со судир на интереси. Транспарентноста во користењето на јавните финансиски средства и стабилниот систем на јавен пристап до информации се превентивни алатки кои треба целосно да се искористат.

Постои потреба од проактивно, подобро координирано и ефективно спроведување на законот за да се обезбеди дека предметите на корупција, вклучително и оние на високо ниво, се соодветно истражени, гонети и казнети, вклучувајќи ги и заплenuвањето и конфискацијата на средства. Потребна е континуирана евиденција на конкретни резултати во оваа област. Потребни се подобрувања во собирањето податоци и достапноста за подобрување на транспарентноста и да се поддржи следењето на спроведувањето на антикорупциските политики.

При оценување на целокупната ситуација во секоја од земјите, следниве потпрашања се однесуваат на делот на борбата против корупција:

Стратешка рамка

Ова вклучува оценување на тоа дали постојат сеопфатни стратегии и веродостојни акциски планови и дали се соодветни за решавање на главните недостатоци, дека тие се правилно буџетирани, постоењето на соодветни механизми за следење, како и посветени секторски акциски планови во најранливите сектори.

Правна рамка

Ова ја вклучува потребата за јасни и сеопфатни правни дефиниции, вклучително во согласност со Конвенцијата на ОН против корупцијата, усогласување со препораките на ГРЕКО на Советот на Европа, јасни правила и поостри санкции за финансирање на партиите, судир на интереси, анкетни листови и пристап до информации, како и правилна политика за човечки ресурси за јавни службеници и функционери и заштита на поткажувачи.

Институционална рамка - спречување

Ова го вклучува постоењето на независни тела за спречување на корупција, постоење на служби за следење на усогласеност со законодавството за спречување и прашања во врска со нивното кадровско екипирање, обука, буџет и независност; постоење на етички кодекси, улогата на телата за внатрешна контрола и ревизија, како и активности за подигање на свеста.

Институционална рамка – сузбивање

Ова вклучува проценување на мандатот и независноста на телата за спроведување на законот, нивното ниво на специјализација, соработка помеѓу полицијата и обвинителството, дали се применуваат поостри санкции, безбедна комуникација и бази на податоци, постапување со одредбите за имунитет.

Резултати (евиденција)

Ова ги вклучува бројот и природата на истрагите, обвиненијата и конечните пресуди во предметите на корупција, вклучително и на високо ниво, степенот до кој средствата се конфискувани, справувањето со предметите поврзани со судир на интереси, проверка на анкетните листови, прекршување на правилата за финансирање на партии, предмети на пристап до информации итн.

> БОРБА ПРОТИВ ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ

Борбата против организираниот криминал (и корупцијата) останува од фундаментално значење за борбата против криминалната инфилтрација во политичките, правните и економските системи. Телата за спроведување на законите и службите за гонење треба да бидат обезбедени со ефективни правни и истражни алатки за соодветна борба и санкционирање на организираниот криминал, како и за да обезбедат проактивни истраги. Способноста за соработка, на пример, да спроведуваат сложени финансиски истраги, како и за борбата против перењето пари, треба значително да се подобри. Растечките закани како што се компјутерски криминал или тероризам бараат повисок степен на специјализација. Конфискацијата на приходи од казниви дела е клучна за ефикасно разбивање на криминалните мрежи. Треба да се посвети внимание на криминализирање на незаконското богатење за решавање на феноменот на необјасливо богатство. Исто така, потребна е стабилна заштита на сведоци.

Прекуграничната природа на многу криминални активности и групи на организиран криминал бара зајакната регионална и меѓународна соработка, со подобрени одговори на барањата на земјите-членки за полициска и судска соработка. Исто така, неопходна е понатамошна оперативна соработка со соодветните европски агенции, особено Европол, Европска правда и Фронтекс.

При оценување на целокупната ситуација во секоја од земјите, следниве потпрашања се однесуваат на делот на борбата против организираниот криминал:

Стратешка рамка

Ова го вклучува постоењето на сеопфатна и веродостојна стратегија, која одразува стратешка слика на ситуациите на организиран криминал врз основа на анализа на ризик, како и секоја друга стратегија за одредени видови криминал или финансиски истраги.

Правна рамка

Ова вклучува обезбедување дека постои соодветен закон за кривична постапка и дека Кривичниот законик е во согласност со правото на ЕУ (трговија со луѓе, дрога, компјутерски криминал, детска порнографија).

Институционална рамка

Ова вклучува разгледување на бројот на полицајци, нивната обученост и стручност, специјализација за спроведување на законот, вклучително и на обвинителската служба, меѓународна соработка, работата на канцеларијата за враќање и управување со имот, системите за заштита на сведоци, како и механизми за надзор на полицијата.

Оперативен капацитет (евиденција)

Ова го вклучува бројот и природата на истрагите, обвиненијата и крајните пресуди во предметите на организиран криминал, вклучувајќи го степенот на таргетирање на криминалните организации (наспроти поединци) и степенот до кој се конфискуваат средствата, комуникациски системи, бази на податоци, персонал и опрема, тајност на истражувањата, како и активности за спречување на перење пари.

> СЛОБОДА НА ИЗРАЗУВАЊЕ

Правната рамка за слобода на изразување и медиуми постои во голема мера во земјите од проширувањето, со медиумски плурализам евидентен во голема мера. Сепак, ситуацијата во врска со слободата на изразување и медиумите во пракса останува прашање на сериозна загриженост и продолжи да се влошува во некои земји. Во одредени земји, климата на страв и цензура е поттикната од континуираното насилство и заплашување на новинари, со мал успех од страна на властите во идентификување и соодветно санкционирање на сторителите или политичка волја да се стори тоа. Понекогаш самите влади придонесуваат за заканувачка атмосфера кон новинарите кои ја критикуваат политиката на владата, што води до самоцензура. Иако клеветата е декриминализирана, судското гонење на новинарите продолжува и понатаму. Постои потреба да се развива и да се обучува судството за да се решат случаите на злоупотреба на државната моќ.

Останува да се реши владината вмешаност во слободата на медиумите. Потребно е да се вложат дополнителни напори за да се обезбеди политичка и финансиска независност на јавниот радиодифузен сервис заради зајакнување на регулаторните агенции и за да се поттикне функционалното саморегулирање на медиумите. Исто така, постои потреба од спречување на неформалниот економски притисок врз медиумите, вклучително преку зголемување на транспарентноста на медиумската сопственост, спречување на нејзината прекумерна концентрација и обезбедување на транспарентни правила за набавка на владини реклами.

При оценување на целокупната ситуација во секоја од земјите, следниве потпрашања се однесуваат на делот на слобода на изразување⁷:

Заплашување на новинарите

⁷ Клучните прашања, исто така, се опфатени во *Упатството за поддршката на ЕУ за слобода на медиумите и медиумски интегритет во земјите од проширувањето, 2014-2020* (http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/elarg-guidelines-for-media-freedom-and-integrity_210214.pdf).

Ова вклучува оценување на тоа како физичките напади и закани врз новинарите се следени од страна на полицијата и правосудните органи; прашањето на неосновани апсења на новинари, како и изјавата од страна на политичарите која може да има „обесхрабрувачки“ ефект врз новинарите и да придонесе за средина на самоцензурирање.

Законодавна средина

Ова вклучува оценување на пропорционалноста на законските правила за клеветата, богохулиите, говорот на омраза, јавен морал и заштита на државната безбедност во печатени и електронски медиуми, регулација на новинарската професија, како и ограничувања на пристап до информации.

Спроведување/институции

Ова вклучува оценување на степенот до кој правилно се применуваат правилата и работата на независните медиумски регулатори. Исто така, ова вклучува ограничувања на интернет и на операторите, справувањето со правото на интелектуална сопственост, правото на приватност и правилата за заштита на податоците.

Економски фактори

Ова го вклучува степенот до кој постои медиумски плурализам, транспарентност на медиумската сопственост, транспарентност во користењето на јавните пари во медиумите, финансирањето на јавните радиодифузери и прашањето за владини реклами и како тоа влијае на медиумите.

Стручни здруженија и услови за вработување

Ова ги вклучува стручните тела, застапеноста на новинарите, како и статусот и условите за работа при вработувањето.

> РЕФОРМА НА ЈАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЈА

Реформата на јавната администрација (РЈА) има за цел подобрување на транспарентноста, отчетноста и ефективноста и поголем фокус на потребите на граѓаните и бизнисот. Соодветно управување со човечките ресурси, подобро планирање на политиките, координација и развој, стабилни административни постапки и подобро управување со јавните финансии, вклучувајќи го и управувањето и собирањето на приходите, се од фундаментално значење за функционирање на земјата и за спроведување на реформите потребни за интеграција во ЕУ. Земјите треба да ги зголемат своите напори за подобрување на нивната јавна администрација на сите нивоа, врз основа на национални стратегии. Препознавајќи ги предизвиците со кои се соочуваат земјите од проширувањето, Комисијата ја зајакнува својата поддршка за воспоставување на потребните административни структури и капацитети во процесот на пристапување. Комисијата и понатаму посветува големо внимание на РЈА во процесот на проширување, вклучително и преку воспоставување на „специјални групи“ со земјите од Западен Балкан, како клучна платформа за преземање дополнителни активности поврзани со РЈА. Оваа активност е вклучена во Советот/Комитетот на ССА, со постројкурирана, политичка дискусија за клучните прашањата за РЈА.

При оценување на целокупната ситуација во секоја од земјите, следниве потпрашања се однесуваат на делот на реформа на јавната администрација:

Стратешка рамка

Ова вклучува политичка посветеност на реформскиот процес, вклучувајќи го и политичкото раководство, техничка координација и следење на спроведувањето.

Развој на политиката и координација

Ова вклучува координација во централната власт, координација помеѓу министерствата, развојот на политиката и финансиска анализа.

Јавна служба и управување со човечки ресурси

Ова вклучува организирање и функционирање на јавната служба, вклучувајќи деполитизација, вработување и унапредување засновани на заслуги, обуки и остручување.

Отчетност

Ова вклучува транспарентност на администрацијата, вклучувајќи пристап до информации и можност за административно и правно обештетување.

Испорака на услуги

Ова вклучува подобрување на услугите за граѓаните и бизнисот, вклучувајќи подобри административни постапки и услуги на е-влада.

Управување со јавни финансии (УЈФ)

Ова вклучува управување со јавните финансии и целокупниот буџетски процес преку подготовка и спроведување на повеќегодишни програми за УЈФ и вклучување во политичкиот дијалог за УЈФ со Комисијата и со меѓународните финансиски институции.

> ЕКОНОМСКИ КРИТЕРИУМИ

Копенхагенските економски критериуми за членство во ЕУ бараат 1) постоење на функционална пазарна економија и 2) способност за справување со конкурентските притисоци и пазарните сили во Унијата. За секој од двата економски критериуми, Комисијата следи серија од поткритериуми кои се наведени како дел од пакетот од Агенда 2000 објавена во 1997 година, во контекст на подготовките за пристапување на земјите-членки кои последователно се приклучиле кон ЕУ во 2004 /2007 година.

Функционалната пазарна економија бара:

- постоење на широк консензус за основите на економската политика;
- макроекономска стабилност (вклучувајќи ја и стабилноста на цените, одржливи јавни финансии и надворешни сметки);
- слободно заемно дејство на пазарните сили (вклучувајќи либерализирани цени и трговија);
- слободен влез и излез на пазарот (вклучувајќи ги и прашањата за основање/стечај на фирми); и

- соодветен правен систем (вклучувајќи и систем на правата на сопственост, спроведливост на закони/договори) и доволно развиен финансиски сектор.

Вториот економски критериум е способност да се издржи притисокот на конкуренцијата и пазарните сили во рамките на Унијата. Ова ќе бара минимално ниво на конкурентност на економиите на земјите-кандидати откако земјата ќе влезе во ЕУ, со што овој критериум по дефиниција е *попрогресивен* по својата природа.

Да се биде *конкурентен во ЕУ*, потребно е:

- постоење на функционална пазарна економија;
- доволно човечки и физички капитал (вклучувајќи прашања од образованието, истражувањето и инфраструктурата);
- соодветни структури на сектори и претпријатија (вклучувајќи прашања на реструктурирање на претпријатијата, секторски смени, улога на малите и средни претпријатија);
- ограничено влијание на државата врз конкурентноста (вклучувајќи прашања од трговската политика, политиката на конкуренција, државната помош, поддршка за малите и средни претпријатија, итн.) и
- соодветна трговска и инвестициска интеграција во ЕУ.

Поткритериумите не обезбедуваат едноставен список за проценка на усогласеноста. Исполнувањето на економските критериуми бара детални и трајни структурни реформи за чие исполнување е потребно време. Ова ја нагласува важноста од континуирана евиденција за спроведување на реформите кои се во сила, како и од постоењето трајни и неповратни промени во очекувањата и однесувањето на економските субјекти.

>Поглавје 5: ЈАВНИ НАБАВКИ

Правото на ЕУ во областа на јавните набавки се базира на општите начела од Договорот за ЕУ за еднаков третман, недискриминација, пропорционалност и транспарентност. Три директиви на ЕУ ги опфаќаат применливите постапки за набавки на договорните органи во класичниот сектор, субјекти во секторот на услужни дејности и концесиите. Освен тоа, посебна ЕУ директива се применува во областа на одбраната и безбедноста. Се применува, исто така, Директива за постапките за ревизија, дополнета со други технички делови од законодавството.

При оценувањето на севкупната ситуација во секоја од земјите, следниве потпрашања се однесуваат на делот на јавните набавки:

Правно усогласување

Ова вклучува гарантирање дека прописите за јавни набавки (вклучувајќи и концесии) се усогласени со правото на ЕУ, врз основа на општото начело на еднаков третман, недискриминација, пропорционалност и транспарентност и се уредно спроведени.

Институционална рамка

Ова вклучува гарантирање дека постои централен институционален и административен капацитет за развој, спроведување и следење на политиките за набавки, ефективно и ефикасно, како и посебна институција одговорна за правната ревизија на постапките за јавни набавки.

Капацитет за извршување

Ова вклучува гарантирање дека договорните органи и субјекти имаат соодветни капацитети и практични упатства и алатки за да се обезбеди професионално управување со целиот циклус на набавки.

Капацитет за спроведување и извршување

Ова вклучува гарантирање дека функционирањето на јавните набавки е во согласност со

законодавството во сила и основните начела, обезбедувајќи најефикасна употреба на јавните финансиски средства и најдобро искористувајќи ги современите техники и методи на набавка. Се препорачува земјите да воспостават системи за следење на процесите на јавни набавки од првичниот тендер до конечниот договор. Ова треба да овозможи подобра контрола во сите фази, вклучувајќи и воспоставување, каде што постојат значителни отстапувања во крајниот уплатен износ во споредба со првичната прифатена понуда.

Ефикасен систем за правна заштита

Ова вклучува гарантирање дека системот за правна заштита е во согласност со стандардите на правото на ЕУ за независност, чесност и транспарентност и обезбедување на брзо и соодветно постапување по претставки и санкции.

> Поглавје 18: СТАТИСТИКА

Правото на ЕУ во областа на статистиката бара статистички систем кој се базира на начелата на професионална независност, непристрасност, веродостојност, квалитет, транспарентност, доверливост на поединечните податоци, како и објавувањето на официјалната статистика. Овие начела се утврдени во Кодексот за работа на европската статистика. Националните статистички институти (НСИ) дејствуваат како референтна и средишна точка за методологијата, производството и објавувањето на статистичките информации. *Правото на ЕУ* опфаќа методологија, класификации и постапки за собирање на податоци од различни области, како што се макроекономска статистика, социјална статистика, бизнис-статистика, земјоделска статистика и статистики за животна средина и енергија. Не е потребно транспонирање во националното законодавство бидејќи поголемиот дел од *правото на ЕУ* е во облик на регулативи.

При оценувањето на севкупната ситуација во секоја од земјите, следниве потпрашања се однесуваат на областа на статистиката:

Статистичка инфраструктура

Ова вклучува Закон за статистика, ресурси на НСИ, координација на Националниот статистички систем, спроведување на Кодексот за работа на европската статистика, класификација и регистри.

Макроекономска статистика

Ова вклучува годишни и квартални национални сметки, вклучувајќи владина финансиска статистика и секторски сметки, статистика на цени, трговска статистика, ФАТ статистика, странски директни инвестиции, јавни приватни партнерства, регионални сметки, платни биланси.

Деловна статистика

Ова вклучува структурна и краткорочна бизнис-статистика, туризам, транспорт, енергија, статистика за истражување и развој, иновации, информатичко општество.

Социјална статистика

Ова го вклучува пазарот на труд, вклучувајќи вработеност/невработеност, здравство, образование, демографија, квалитет на живот, социјална заштита, попис на население.

Земјоделска статистика

Ова вклучува животинско и растително производство, земјоделски цени, економски сметки во земјоделството, структура на фарми, земјоделски попис.

Статистика на животна средина

Ова вклучува отпад, вода, заштита на животна средина, економски сметки во животната средина, емисии во воздухот, итн.

> Поглавје 32: ФИНАНСИСКА КОНТРОЛА

Ова поглавје е првенствено за гарантирање на стабилно финансиско управување на националните приходи и расходи во согласност со меѓународните рамки, стандарди и добрата европска практика. Ова поглавје се однесува на целиот јавен сектор, исто така, на ниво на локална самоуправа, а со тоа е интегрално поврзано со реформата на јавната администрација.

Правото на ЕУ во ова поглавје се однесува на усвојување и спроведување на правни и институционални мерки базирани на меѓународни и ЕУ усогласени начела, стандарди и методи кои треба да се применуваат на системите за внатрешна контрола на целиот јавен сектор, како и стандарди за надворешна контрола како што е дефинирано од страна на Меѓународната организација на врховни ревизорски институции (ИНТОСАИ). Поконкретно, *правото на ЕУ* наложува постоење на ефикасно, ефективно и транспарентно финансиско управување и системи за контрола и;

функционална независна внатрешна ревизија; централизирано усогласување на методологии и стандарди; неопходните национални структури и функционална, институционално и финансиски независна институција за државна ревизија за ревизија на јавните средства. Ова поглавје, исто така, вклучува и дел од *правото на ЕУ* за заштита на финансиските интереси на ЕУ и борбата против измама, вклучувајќи средства на ЕУ, како и неказниви аспекти на заштитата на еврото од фалсификување.

При оценувањето на севкупната ситуација во секоја од земјите, следниве потпрашања се однесуваат на областа на финансиска контрола:

Јавна внатрешна финансиска контрола (ЈВФК)

Ова ја вклучува обврската да се спроведе ЈВФК во целиот јавен сектор; имајќи повеќегодишна стратегија за ЈВФК јасно поврзана со севкупната РЈА и стратегијата за јавно финансиско управување и разгледувајќи го нејзиното спроведување, следење и известување и политичка посветеност. Треба да се воспостави Централна единица за хармонизација (ЦЕХ), со сеопфатна правна основа, доволно кадар и административен капацитет и нејзината улога како обезбедувач на методолошки насоки и координатор на развојни процеси. Други прашања ја вклучуваат евиденцијата и годишниот преглед на квалитетот на финансиското управување и контрола и активностите на внатрешна ревизија.

Правната рамка треба да го олесни развојот на раководна одговорност, во согласност со правната рамка за регулирање на условите на граѓанска и јавна служба и организациски структури. Треба да се обезбедат клучните аспекти на финансиско управување и контрола. Треба да се воспостави функцијата на внатрешна ревизија во јавниот сектор, со доволен капацитет на персонал.

Надворешна ревизија

Ова вклучува гарантирање на независност на Државната ревизорска институција (ДРИ) во Уставот и релеванното законодавство во согласност со ИНТОСАИ стандардите, институционалните капацитети за исполнување на своите ревизорски функции, обврска за обезбедување на квалитетот на финансиската ревизија и ревизијата на ефективност и посветеноста да се преземат мерки кои гарантираат влијание врз надворешната ревизорска работа, вклучувајќи и систематско парламентарно следење на ревизорските наоди.

Заштита на финансиските интереси на ЕУ

Ова вклучува гарантирање дека законодавството е во согласност со Конвенцијата за заштита на финансиските интереси на Европските заедници и друго релевантно право на ЕУ, поставување на Национална координативна служба за борба против измама (АФКОС) со доволен административен капацитет, соработка со Комисијата, вклучително и за време на мисиите на Комисијата на самото место, структура за пријавување на неправилности и сомнителни случаи на измама.

Заштита на еврото од фалсификување (неказниви аспекти)

Ова вклучува ратификација на Меѓународната конвенција од 1929 година за сузбивање на фалсификување на валута, усогласување на националното законодавство со правото на ЕУ, административните структури и капацитети за техничка анализа и класификација на фалсификувани пари и меѓународна соработка.

АНЕКС 3 - КЛУЧНА СТАТИСТИКА

Црна Гора	Република МакедонијаАлб анија	Србија	Турција	Босна и Херцего вина	Косово*	ЕУ-28
--------------	-------------------------------------	--------	---------	----------------------------	---------	-------

**СТАТИСТИЧКИ ПОДАТОЦИ (од
18 септември 2015 година за
земји-кандидати и
потенцијални кандидати и
01.09.2015 година за ЕУ-28)**

Население	Забе	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Вкупно население (во илјади)	1)	620.9	621.5	2 062.3	2 065.8	2 898.8 проц.	2 895.9 проц.	7 183.9 проц.	7 149.2 проц.	75 627	76 668	3 831.6 проц.	3 827.3 проц.	1 820.6 проц.	1 804.9 проц.	505115 п	506 881 еп
Удел од 15-64 во вкупно население (%)		68.1	68.1	71.0	70.8	68.5	68.8	68.1	67.6	67.6	67.7	67.8про ц.	67.8про ц.	0.1	0.1	66.2п.	65.9прек .проц.п.
Општа стапка на природна промена на населението (на 1 жители) 000 жители)		2.5	2.4	1.9		5.3	5.2	-4.8	-4.9	12.1	12.2	-1.3	-1.5п.	11.9	13.3	0.2проц.	0.3проц.
Предвиден животен век при раѓање, мажи (години)		74.1	73.9	73.2		76	76.4	72.5	72.6	74.7про ц.	74.8про ц.	73.7про ц.	73.7про ц.	74.2	74.2	77.8	
Предвиден животен век при раѓање, жени (години)		79.0	78.9	77.2		80.3	80.3	77.7	77.7	79.2про ц.	79.3про ц.	78.8про ц.	78.8про ц.	79.4	79.5	83.3	
Бруто домашен производ	Забе	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Бруто домашен производ																	

По тековни цени (милијарди евра)	7) 8)	3.3	3.4п.	8.1п.	8.5проц.	9.6п.	10.0п.	34.3	33,1проц.	620.7	601.3	13.7	13.9	5.3		13 521	13 920
По глава (евра)	7) 8)	5 356	5 436п.	3 930п.	4 127Евр.	3 323п.	3 440п.	4 781	4 635проц	8 161	7 819	3 569	3 641	2 935		26 600	27 300
Во стандарди на куповна моќ (СКМ) по глава на жител	7) 9)	10 700	10 600п.	9 500проц	10 000			9 800	9 500	14 100	14 400	7700	7 800			26 600	27 300
СКМ по глава на жител во однос на просекот на ЕУ (ЕУ-28 = 100)	7) 9)	40	39п.	36	36	28	29	37	35	53	53	29	28			-	-
Реална стапка на промена, во споредба со претходната година (%)	7)	3.3		2,7п.	3.8проц.	1.1п.	2.1п.	2.6	- 1.8проц.	4.2	2.9	2.5	1.1	3.4		0.1	1.3

Јавни финансии	Забе	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Државна финансиска статистика во однос на БДП																	
** Општ владин суфицит (+) / дефицит (-) (%)	12)	-2.3	-3.1	-3.9	-4.2	-4.9	-5.1	-5.5	-6.7	0.2		-2.2				-3.2	-2.9
** општ владин долг (%)	12) 13)	58.0	56.7	34.2	38.2	70.1	71.8	59.0	68.9	36.0				9.0проц.		85.5	86.8

		Црна Гора	Република Македонија	Албанија	Србија	Турција	Босна и Херцеговина	Косово *	ЕУ-28								
Економски активности и вработување	Забелешка	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Стапка на економска активност за лица на возраст од 20 до 64 години: дел од населението на возраст од 20 до 64 години што е работоспособно (во %), вкупно		65.1	67.6	70.4	70.8	67.6пр оц.	68.6пр оц.	66.0	66.2	58.4	58.9пр ек.	58.7	59.2	46.4	47.7	76.5	76.9
- Мажи		71.9	74.5	83.4	84.5	79.2пр	80.5пр	75.3	75.1	81.6		72.1	72.4	69.5	71.4	83.0	83.2
- Жени		58.3	60.7	57.1	56.8	57.6пр оц.	57.3пр оц.	56.8	57.5	35.6		45.1	46.0	23.7	24.2	70.0	70.6
Стапки на вработеност, на возраст од 20 години до 64 години (% од населението), вкупно		52.6	55.6	50.3	51.3	56.7пр оц.	56.6пр оц.	51.2	53.5	53.4	53.2пр ек.	42.8	43.2	33.0	31.3	68.4	69.2
- Мажи		57.8	61.4	59.7	61.6	64.8пр	65.2пр	59.5	61.2	75.3	75.0пр	53.3	54.6	51.5	48.4	74.3	75.0
- Жени		47.5	49.4	40.7	40.8	49.3пр оц.	48.5пр оц.	43.1	46.0	31.8	31.6пр ек.	32.2	31.9	14.9	14.5	62.6	63.4

Лица на возраст од 15 години до 24 години кои не се вработени, не се образуваат или школуваат, % од населението во старосна група		17.8	17.7			30.8про оц.	30.9про оц.	22.9	23.5			25.8	26.1			13.0	12.4
Вработеност според главни сектори																	
- Земјоделство, шумарство и рибарство (во %)	2)	4.5	5.7	18.7	18.0	44.0про Опроц.	42.7про оц.	21.3	21.1	23.6	21.1про ек.	18.9	17.1	5.9	2.6	4.8	4.7
- Индустија (во %)	2)	11.9	11.1	23.5	23.5	9.7про	11.0про	21.1	20.0	19.4	20.5про	22.2	22.1	16.8	17.7	17.3	17.3
- Градежништво (во %)	2)	5.9	6.5	6.9	7.0	7.1про ц	6.2про ц	4.8	4.4	7.0	7.4пре к	7.7	7.9	11.4	10.9	6.9	6.8
- Услуги (во %)	2)	77.7	76.7	50.6	51.4	38.8про оц	39.2про оц	52.9	54.5	50.0	51.0про ек	51.0	52.7	64.1	67.2	70.3	70.5
Лица вработени во јавниот сектор, како удел во вкупниот број на вработени, лица на возраст од 20 до 64 год. (во %)	3)		32.8			17.8про ц.	17.5про ц.	32.6	31.6	13.5	13.1пре к.	32.7	31.9		31.4ев.		
Лица вработени во приватниот сектор, како удел во вкупниот број на вработени, лица на возраст од 20 до 64 год. (во %)	3)		48.2			82.2про оц.	82.5про оц.	65.2	66.4	86.5	86.9пре к.	62.5	63.1		68.6Евр.		
Стапка на невработеност (% од работна сила), вкупно	4)	19.5	18.0	29.0	28.0	15.9про ц.	17.5про ц.	22.1	18.9	8.8	9.9пре к.	27.6	27.6	30.0	35.3	10.8	10.2

- Мажи	4)	20.1	17.8	29.0	27.7	17.8про ц.	19.2про ц.	20.8	18.3	8.0	9.1пре к.	26.7	25.3	26.9	33.1	10.8	10.1
- Жени	4)	18.8	18.2	29.0	28.6	13.5про ц.	15.2про ц.	23.8	19.6	10.6	11.9пре к.	29.1	31.2	38.8	41.6	10.9	10.3
-Млади, на возраст од 15 до 24 години	4)	41.6	35.8	51.9	53.1	31.2пр оц.	39.0пр оц.	49.4	47.1	16.9	17.8пре к.	59.1	62.7	55.9	61.0	23.6	22.2
- долгорочно (>12 месеци)	4)	16.0	14.0	23.9		11.5про ц.	11.2про ц.	16.8	12.8	2.1	2.4пре к.	22.9	23.4	20.7	26.1	5.1	5.1
Просечни номинални месечни дневници и плати (евра)	5)	487	479	343.5		371.8	378.8	536.6	523.6			422.8	424.4				

Црна
ГораРепублика
Македонија

Албанија

Србија

Турција

Босна и
Херцеговина

Косово *

ЕУ-28

Образование	Забе	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Предвремено напуштање на образование и школување: процент од населението на возраст од 18 до 24 години со најмногу пониско средно образование и кое во моментот не е во фаза на понатамошно образование или школување (%)	6)	5.1	5.1	11.4	12.5	30.6проц.	26.0проц.	8.7	8.3	37.6п.	38.3проц.	25.9	25.2			11.9	11.1проц.
Процент на население на возраст од 20 до 24 години со средно образование, вкупно			86.3			44.2проц.	49.7проц.	83.2	82.5			85.8	85.6	69.5	68.2		
- Мажи			87.8			48.0проц.	55.9проц.	85.7	84.7			87.7	89.6	73.4	71.8		
- Жени			84.7			40.3проц.	43.5проц.	80.3	80.1			83.5	81.2	65.1	64.0		
Процент на население на возраст од 30 до 34 години со високо образование, вкупно		28.0	28.3			15.7проц.	16.7проц.	25.3	27.2			15.7	18.9	12.0	16.6	37.0	37.8проц.
- Мажи		24.7	25.3			12.7проц.	14.0проц.	20.2	21.8			14.6	15.2	9.9	13.0	32.7	33.4проц.
- Жени		31.5	31.3			18.3проц.	19.2проц.	30.5	32.6			16.8	23.2	14.2	14.8	41.3	42.2проц.

Бруто додадена вредност	Забелешка	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
		Бруто додадена вредност според главни сектори															
- Земјоделство, шумарство и рибарство (во %)	7) 10)	9.8		11.0п.	10.2про оц.	22.5п.	22.6п.	9.4	9.7про ц.	7.4	7.1	8.0	7.1	14.4		1.7	1.6
- Индустрија (во %)	7) 10)	13.8		17.9п.	18.0про оц.	14.4п.	14.2п.	26.6	24.6про оц.	19.1	19.5	21.6	21.3	20.3		19.1	18.9
- Градежништво (во %)	7) 10)	5.0		6.6п.	6.8про ц.	11.9п.	11.0п.	5.1	5.2про ц.	4.4	4.6	4.5	4.7	7.9		5.4	5.4
- Услуги (во %)	7) 10)	71.4		64.4п.	65.0про оц.	51.1п.	52.2п.	59.0	60.5про оц.	57.6	57.7	65.9	66.9	57.4		73.8	74.1

Меѓународна трговија	Забелешка	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
		Меѓународна трговија на стоки и услуги во однос на БДП															
- Увоз (% од БДП)	7) 11)	62.1		61.9п.	65,1про оц.	53.5п.	49.0п.	51.9	54.3про оц.	32.2	32.1	49.8		49.0		40.3	40.2
- Извоз (% од БДП)	7) 11)	41.8		43.8п.	47.9про оц.	35.4п.	29.9п.	41.2	44.3про оц.	25.6	27.7	30.0		17.4		42.9	43.0

Удел на извозот кон ЕУ-28 земјите во вредност од вкупниот извоз (во %)		41.5	35.8	72.6	76.6	76.7	77.4	63.8	65.7	41.5	43.5	73.5	72.1	43.5	30.2		
Удел на увозот од ЕУ-28 земји во вредност од вкупниот увоз (во %)		44.2	45.8	62.7	63.5	64.3	61.1	55.7	57.1	36.7	36.7	60.0	58.9	44.7	42.6		
Трговски биланс (милиони евра)		-1398	-1 451	-1 748	-1 762	-1 938	-2 114	-2 933	-2 950	-75 250	-63 628	-3 472	-3 843	-2 148	-2 214	51 565	22 383

		Црна Гора	Република Македонија	Албанија	Србија	Турција	Босна и Херцеговина	Косово *	ЕУ-28								
Инфлација и каматни стапки	Забелешка	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Годишна промена на потрошувачки цени (во %)		2.2	-0.7	2.8	-0.3	1.9	0.7	7.8	2.9	7.5	8.9	-0.2ев.		1.8	0.4	1.5	0.6
Вкупен надворешен долг во однос на БДП (%)	14)			64.3	69.8п.	61.1	65.2	75.1	78.1					30.2	32.3		
Активна каматна стапка (една година), годишно (%)	15)	9.36	9.22	3.75	3.75	9.52	7.66	12.00	10.50			6.99	6.64	12.36	10.70		
Каматна стапка на депозитните пари (една година), годишно	16)	2.54	1.86	0.75	0.50	4.17	1.92	7.00	5.50			0.13	0.10	3.39	1.07		
Вредност на девизни средства (вклучувајќи и злато) (во милиони евра)	17)	424	545	1 993	2 436	2 015	2 192	11 189	9 907			3 614	4 001	724	746		
Меѓународни резерви - еквивалентност во месеци на увоз	17)	2.5	3.2	4.8	5.3	5.2	5.5	7.5	6.6			5.8	6.0	3.3	3.2		
Дознаки како % од БДП	18)	1.2	1.3	2.2	2.2			8.3	7.9			8.2	8.4				

Инвестиции	Забелешка	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014

Нето (насочени кон внатре - насочени кон надвор) странски директни инвестиции (СДИ) (во милиони евра)	18)	323.9	353.9	263.8	278.0	923.2	801.3пр оц.	768.5	1 236,3			224.7	422.4	250.2	123.8	-19 340	-19 350
Нето (насочени кон внатре - насочени кон надвор) странски директни инвестиции (СДИ) (% од БДП)	18)	9.7		3.3	3.3	9.6	8.0п.	2.2	3.7			1.6	3.0	4.7		-0.14	-0.14

Индустриско производство	Забелешка	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Индекс на индустриско производство (2010 = 100)	19)	92.3	81.8	107.4	112.5	135.1	138.9	105.6	98.8	116.3	120.5	103.4	103.6			100.4	101.5

Поврзаност	Забелешка	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Густина на железничка мрежа (функционални линии на илјада km ³)		18.1	18.1	27	27	12.0	12.0	49.3	49.3	12.4	12.8	20.1		31.0	31.0		
Должина на автопати (километри)		0	0	259	259			607	607	2 127	2 155	50		80	80		

Увоз на енергија	Забелешка	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Нето увоз на енергија во однос на БДП	20)	-0.1		3.6	3.1	0.8		5.3	5.2проц.	6.8	6.9	7.5п.		1.5		2.8	2.4

: = недостапно

прек. = прекин во серија

проц. = проценета вредност

п. = привремено

ев = Евростат проценка

- = неприменливо

* = Ова означување не е во спротивност со ставовите за статусот и е во согласност со УНСЦР 1244 и мислењето на МСП за Декларацијата за независност на Косово.

** = Податоците за владиниот дефицит и долг на земјите од проширувањето се објавени „како што се“ и без гаранција за нивниот квалитет и почитување на правилата на ЕСА.

Фусноти:

- 1) Босна и Херцеговина: население во средина од година.
- 2) Албанија: збирот на удели не се сумира до 100% што се должи на случаи во кои лицата не се или не можат да се класифицираат за одредена активност.
- 3) Босна и Херцеговина: уделите не се сумирани до 100% бидејќи се исклучени други типови на сопственост. Црна Гора: исклучени НВО.
- 4) Турција: невработеност врз основа на четиринеделен критериум + користејќи само методи на пребарување на активни работни места.
- 5) Србија, 2013: дневници и плати исплатени на вработените во правните субјекти и неинкорпорираниите претпријатија. Босна и Херцеговина: нето плата.
- 6) Турција: годишни резултати од анкетата за работна сила.
- 7) Албанија, Република Македонија, Србија и ЕУ-28: врз основа на ЕСА2010.
- 8) Црна Гора, 2014: извор, Евростат.
- 9) Црна Гора, Република Македонија, Албанија, Србија, Турција и Босна и Херцеговина (2013 година само): Евростат пресметки.
- 10) Турција: пресметано како удел на додадена вредност плус даноци и субвенции минус ФИСИМ; уделите затоа не се сумираат до 100%.
- 11) Босна и Херцеговина: уделите се во однос на БДП пресметан со пристапот на расходи. Албанија: уделите на компонентите на расходи на БДП не го вклучуваат статистичкото несовпаѓање (уделите за сите компоненти не се сумираат до 100 %).
- 12) ЕУ-28: врз основа на ЕСА 2010.
- 13) Косово, 2013 година: вредноста на БДП е добиена од Среднорочната рамка за трошоци 2016-2018 година (април 2015 година).
- 14) Албанија: податоците за бруто надворешниот долг се раширени од страна на Банката на Албанија. Република Македонија: врз основа на прирачникот за платните биланси, 6-то издание.
- 15) Албанија: просечна пондерирана стапка применета на нови 12-месечни кредити во текот на соодветниот месец, на 12-месечен рок на доспевање. Босна и Херцеговина: краткорочни активни каматни стапки во националната валута на нефинансиски институции (пондериран просек). Црна Гора, 2014 година: ефективна каматна стапка со поднериран просек, преостанати износи, годишно. Република Македонија: крај на година (31 декември). Косово, 2013 година: вклучува провизија на наплата од страна на банките.

16) Албанија: каматна стапка на депозитни пари претставува просечна пондерирана стапка на новоприфатените депозити во текот на соодветниот месец, на 12-месечен рок на достасување. Босна и Херцеговина: каматни стапки на депозитни пари во националната валута на домаќинствата (пондериран просек). Црна Гора, 2014 година: ефективна каматна стапка со пондериран просек, преостанати износи, годишно. Република Македонија: крај на година (31 декември). Косово, 2013 година: вклучува провизија на наплата од страна на банките.

17) Република Македонија: крај на година (31 декември).

18) Република Македонија, Црна Гора, Србија (само 2014 година), Босна и Херцеговина, Косово и ЕУ-28: врз основа на прирачникот за платни биланси, 6-то издание.

19) Босна и Херцеговина и Турција: бруто индекс.

20) Црна Гора, Република Македонија и Косово: Евростат пресметки.